

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Technická univerzita v Liberci

Katedra: Primárního vzdělávání

Studijní program: Učitelství pro 1.stupeň ZŠ

Specializace Hudební výchova, Anglický jazyk

Dějiny hudby ve výuce na 1.stupni ZŠ s ohledem na mezipředmětové vztahy

History of Music in Basic school tuition with regard to
relation to other subjects

Diplomová práce: 2009 - FP-KPV

Autor:

Vlasta Jenčková

Podpis:

Adresa:

Plhov 23

50601, Jičín

Vedoucí práce: MgA. Jana Konvalinková

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
80	0	3	5	47	10+CD

V Liberci dne: 7.12.2009

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne: 7.prosince 2009

Vlasta Jenčková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí diplomové práce MgA. Janě Konvalinkové za cenné rady a věnovaný čas, především při počátečním vývoji práce. Také děkuji všem svým blízkým za trpělivost a podporu při tvorbě diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá smyslem zapojení dějin hudby do výuky na prvním stupni základní školy v rámci projektů, které by nesměřovaly k memorování fakt a událostí z dějin, ale k objevování a tvořivé práci, se záměrem komplexního rozvoje žáka. Cílem je dosažení hlubšího prožitku, podmíněného souladem vyučování hudební výchovy s dalšími vyučovanými předměty. Teoretická část se zabývá objasněním významu zapojení dějin hudby do vyučování na prvním stupni základní školy. Empirická část analyzuje dějiny hudby v učebnicích hudební výchovy. Praktická část nabízí aktivity korespondující s vývojem hudebního myšlení a historií zaměřené k využití v projektovém vyučování.

Klíčová slova: dějiny hudby, mezipředmětové vztahy, projekt, prožitek

Annotation

This thesis deals with a sense of history of music involved in primary school education within the projects, which are not intended to memorization of facts and historical events, but to discovering and creative work, with the intention of the comprehensive development of pupils. The aim is to achieve a deeper experience, on condition of teaching music in harmony with other subjects taught. The theoretical part deals with clarifying the importance of involvement the history of music in primary schools. Empirical part analyzes the history of music in music education textbooks. The practical part offers activities corresponding with the development of musical thought and history-oriented projects for use in teaching.

Keywords: history of music, school subject relations, project, enjoyment

Die Zusammenfassung

Diese Arbeit beschäftigt sich mit einem Sinn für Musikgeschichte in das Unterricht in der Grundschule im Rahmen des Projekten, die nicht dazu bestimmt war, das Auswendiglernen von Fakten und Ereignissen der Geschichte beteiligt, aber zu der Erschließung und zu kreativer Arbeit, mit der Absicht, die umfassende Entwicklung des Schülers. Ziel ist es, eine tiefere Erfahrung zu erreichen, abhängig die Harmonie des Musikunterricht mit anderen Fächern unterrichtet. Der theoretische Teil befasst sich mit der Klärung der Beteiligung der Musikgeschichte in den Grundschulen. Empirischen

Teil analysiert die Geschichte der Musik in der musikalischen Bildung Lehrbücher. Der praktische Teil bietet Aktivitäten entsprechend der Entwicklung des musikalischen Denkens und der Geschichte ausgerichtete Projekten für den Einsatz in der Lehre.

Die Schlüsselwörter: Geschichte der Musik, Fächerübergreifend, Projekt, Erfahrung

OBSAH

Seznam zkratk	9
ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Role hudby v životě lidí	12
1.1 Role hudby v jednotlivých historických obdobích	12
1.1.1 Pravěk	12
1.1.2 Starověk	12
1.1.3 Středověk	13
1.1.4 Renesance	13
1.1.5 Baroko	14
1.1.6 Klasicismus	15
1.1.7 Romantismus	15
1.1.8 Hudba 20.století	16
1.1.9 Shrnutí	16
1.2 Terapeutický význam hudby	17
1.3 Role a význam hudby v současnosti	18
1.3.1 Místa a příležitosti k setkání s hudbou	18
1.3.2 Vztah společnosti k hudbě	18
1.3.3 Výběr hudby	18
1.3.4 Znalost účinků hudby	19
1.3.5 Shrnutí	20
2 Role hudby v životě dítěte	20
2.1 Vnímání hudby a reakce na ni	20
2.2 Vliv hudby na vývoj dítěte	21
2.3 Shrnutí	22
3 Hudební výchova	22
3.1 Přípravenost dítěte na hudební výchovu	23
3.2 Přístupy k pojetí hudební výchovy	23
3.2.1 Carl Orff	24
3.2.2 Zoltán Kodály	24
3.2.3 Dmitrij Kabalevskij	24

3.2.4	Ivan Poledňák a Jan Budík.....	25
3.3	Současné pojetí hudební výchovy na 1.stupni ZŠ dle RVP.....	25
3.3.1	Obecné cíle a východiska	25
3.3.2	Cíle vzdělávací oblasti Umění a kultura	26
3.3.3	Cíle v Hudební výchově	27
3.4	Shrnutí.....	27
4	Dějiny hudby ve výuce na 1.stupni ZŠ	29
4.1	Postoje k tomuto tématu	29
4.1.1	Postoj hudebních pedagogů k tomuto tématu	29
4.1.2	Postoj RVP k tomuto tématu	29
4.1.3	Postoj filozofický	30
4.2	Přínos zařazení dějin hudby do výuky na 1.stupni ZŠ pro žáky	31
4.2.1	Skrze Dějiny hudby k poznávání světa a k sebepoznání	31
4.2.2	Skrze dějiny hudby ke kultuře	32
4.2.3	Skrze dějiny hudby k umění	32
4.2.4	Skrze dějiny hudby rozvoj hudebních dovedností	32
4.3	Jak Zařadit dějiny hudby do výuky na 1.stupni ZŠ	33
4.3.1	Východiska	33
4.3.2	Postup.....	33
4.3.3	Projektové vyučování	34
4.3.3.1	Co je to projekt	35
4.3.3.2	Co projekt nabízí.....	35
	EMPIRICKÁ ČÁST	37
5	Dějiny hudby v učebnicích HV pro 1.stupeň.....	37
5.1	Cíl průzkumu	37
5.2	Metody průzkumu.....	37
5.3	Výběr učebnic	37
5.4	Analýza učebnic.....	39
5.5	Průběh průzkumu	39
5.6	Jednotlivé tabulky s výsledky analýzy učebnic	40
5.7	Výsledky průzkumu – potvrzení/vyvrácení hypotéz	45
	PRAKTICKÁ ČÁST	46
6	Postup při tvorbě projektu.....	46
6.1	Prvotní kroky	46

6.2	Co má projekt obsahovat	46
6.3	Přenositelnost projektu	47
7	Návrhy projektů	48
7.1	Projekty pro 1. -3 ročník	48
7.2	Projekty pro 4.-5. ročník	58
ZÁVĚR		74
POUŽITÁ LITERATURA		75
PŘÍLOHY		80

Seznam zkratek

RVP - Rámcově vzdělávací program

ZŠ – základní škola

HV – Hudební výchova

VV- Výtvarná výchova

PRV – Prvouka

PČ – Pracovní činnosti

DV – dramatická výchova

LV – literární výchova

VL – Vlastivěda

TV – Tělesná výchova

ÚVOD

Hudba je od pradávna přirozeným projevem lidí. Je lidskou potřebou a nenajdeme společnosti, která by neměla hudbu. Ještě daleko dříve než byla hudba nazvána hudbou a začala se považovat za umění, se lidé aktivně věnovali hudební produkci. Byla přirozenou a nezbytnou součástí jejich každodenního života, stejně jako tomu je dnes. Skrze hudbu vyjadřovali své pocity, touhy a přání. Byla jakýmsi prostředkem nahrazujícím jazyk. A není náhoda, že k vyjádření svých pocitů využívali právě hudby. Hudba v jakékoliv podobě má nesmírnou sílu a moc. Lidé odhalili její účinky a snažili se jich využít ke svému prospěchu. Příkladali hudbě takový význam, že se stala nezbytnou součástí každé kultury a postupem času se zařadila mezi ostatní druhy umění.

I dnes je hudba nezbytnou součástí života lidí. Význam, smysl a celkový postoj k hudbě dosáhl velkého posunu. Stejně tak jako celá společnost prochází neustálým vývojem, tak i postoj k hudbě a hudba sama se neustále vyvíjí, což je zcela přirozený jev. Nelze říci, zda lidé přikládají hudbě dnes větší nebo menší význam než tomu bylo dříve, neboť toto je velmi individuální. V dnešním světě na lidi působí velké spektrum podnětů a hudba je jedním z nich. Lidé se s hudbou mají možnost setkat téměř na každém kroku. A tak se hudba často stává pouhou zvukovou kulisou, která je přijímána nevědomky a bez povšimnutí. Avšak i v těchto případech hudba plní svoji funkci a působí na mysl lidí. Toto je fakt, který by si lidé měli uvědomit, neboť síla hudby a její účinky na lidskou mysl jsou veliké a dají se dobře využít, ale i zneužít. Lidé by se měli od raného věku učit vnímat hudbu a rozumět ji, budovat svůj postoj k hudbě a umění a uvědomovat si její význam.

Mohlo by se zdát, že nápad zařadit dějiny hudby do výuky na prvním stupni je předčasný, či bezdůvodný. Mnozí si mohou klást otázku, zda učit se o dějinách hudby má pro děti vůbec nějaký význam. Mohou vyvstat obavy, zda nepůjde o další přetěžování zbytečnými fakty, když trend současného vzdělávání se odklání od memorování se faktům.

Tato Diplomová práce v počátku povede čtenáře zamyšlení nad otázkou významu hudby pro lidský život a pro každého z nás, což bude klíčové pro odkrytí významu dějin hudby pro lidstvo a pro objasnění smyslu zařazení dějin hudby do výuky na 1.stupni základní školy.

V této práci se budeme snažit nalézt různé způsoby a možnosti, jak zapojit prvky z dějin hudby do výuky tak, aby žáci svou přirozenou zvědavostí a tvořivostí si utvořili představu o tom, jak hudba vzniká a vytváří se. Především jde o získání určitého prožitku z tvorby, kterého lze dosáhnout pouze vlastní aktivní činností. Stejně tak jako hudba nevznikala izolovaně, ale společně s ostatními druhy umění i hudební výchova by neměla být vyučována izolovaně, ale společně v souladu s ostatními předměty, zejména těmi uměleckými jako je literární, dramatická a výtvarná výchova. A protože jde o dějiny hudby nabízí se spojení s historií. Proto praktické náměty budou navrhovány tak, aby je šlo využít v mezipředmětových vztazích v rámci projektového vyučování, což by mělo vést k hlubšímu prožitku na základě komplexně pojaté výuky a k prohlubování kompetencí žáků v souladu s Rámcově vzdělávacím programem.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Role hudby v životě lidí

Veškeré umění je výsledkem lidské činnosti. Je to projev charakteristický pro lidi a právě to nás lidé homo sapiens odlišuje od ostatních primátů. Lidé od nepaměti využívali svých tvůrčích sil k poznávání světa a tento proces jim napomáhal uspokojovat jejich duševní potřeby. (Marek, 2000)

Stejně tak jako společnost i hudba a veškeré umění prošlo od prvopočátku dlouhým vývojem, který přinášel neustálé proměny spojené s hledáním různých cest při poznávání světa a jeho zákonitostí. Tato kapitola mapuje roli hudby na základě vývoje společnosti a snaží se vyzdvihnout význam, který hudba měla pro lidstvo v jednotlivých historických obdobích a má v současnosti.

1.1 Role hudby v jednotlivých historických obdobích

Charakter umění, tzn. i hudby, byl vždy pevně spjat s dobou, ve kterém umění vznikalo. Největší vliv měla zejména úroveň vyspělosti lidské společnosti. Následující podkapitoly se zaměřují na význam hudby pro společnost v jednotlivých historických epochách .

1.1.1 Pravěk

Už od prvopočátku hrála hudba v lidském společenství významnou roli. V době, kdy si lidé nedokázali vysvětlit, na jakých principech funguje svět kolem nich, věřili, že vše ovládají bohové. Právě hudba se stala jakýmsi mostem mezi světem lidí a bohů. Lidé se prostřednictvím různých rituálů stávajících se ze zpěvů, hry na nástroj a magického tance snažili dorozumět se s bohy a získat jejich přízeň. Usilovali o jejich náklonnost, prosili o zdar v lovu, dobrou úrodu. Lidé považovali hudbu za dar z nebes a podle mýtů většiny kultur byla hudba stvořena právě bohy, jako božský jazyk. Proto lidé bohy často zobrazovali ve svých primitivních malbách s hudebními nástroji. Věřili, že své bohy musí udržovat v dobré náladě právě hudbou. (Marek, 2000), (Navrátil, 2003)

1.1.2 Starověk

Ve starověké egyptské a mezopotamské kultuře se hudba stala nejen součástí kultovních obřadů, ale plnila i důležitou funkci každodenního života. Byla využívána jako zvuková kulisa a k zábavě při různých příležitostech. Následně na to navázala

antická kultura Řecka a Říma. Umění přestalo mít kultický ráz a začalo být tvořeno především pro člověka samého. Stavěli se paláce a města pro vládců a občany. Malby a mozaiky krášlily nejen chrámy ale i domy. Hudba v té době měla významné poslání. Byla součástí všech důležitých událostí. Vedle profesionálních hudebníků se hudbou zabývali i vzdělanci, státníci a filozofové. Hudba v této době nebyla pouze estetickou záležitostí, ale také plnila funkci výchovnou. Navrátil ve své knize Dějiny hudby píše: „Hudba má podle Platóna očištný smysl. *„Dobrá hudba má kladný význam pro člověka, protože ho zušlechťuje, obnovuje jeho citovou a mentální rovnováhu, nabádá ho k dobru a poznání pravdy“*.¹ Antika se snažila o nalezení podstaty člověka. Jejím krédem bylo hledání harmonie mezi tělem a duší člověka tzv. kalokaghaea, proto se stala hudba společně s fyzickým rozvojem zásadní. Ovládat hru na hudební nástroj bylo základním mravním ideálem té doby. (Navrátil, 2003)

1.1.3 Středověk

Období, které nastalo po rozpadu Svaté říše římské bylo velmi ovlivněno rychle se šířícím křesťanstvím a jeho názorem na svět. Umění v té době vznikající bylo určeno pro Boha, neboť Bůh byl považován za zdroj veškeré krásy. Církev využila umění jako prostředek k šíření svých ideálů. Hudba provozovaná v chrámech byla doprovodnou složkou křesťanské liturgie a měla výhradně vokální ráz. Později získala hudba v chrámech profesionální charakter, a tak obyčejný lid ani neměl možnost se na ni podílet. Veškeré světské umění vznikající v té době, bylo považováno za nízké. Podle církve sloužilo jen ke světské zábavě, která se nemohla s Bohem srovnávat. Profesionální hudebníci, kteří nepůsobili v chrámech, proto ztráceli své postavení, a byli vylučováni na okraj společnosti. Až od 12.století, díky zájmu panovníků a vzdělaných feudálů, začali hudebníci opět nabývat svého postavení. Sdružili se v cechy a panovníci je přijímali do svých družin. V té době vznikaly především rytířské zpěvy, kterými pěvci buď opěvovali hrdinské činy svého panovníka, nebo se věnovali milostné lyrice. Postupně se hudba stala nezbytnou složkou všech událostí konaných u dvora. Hudba a umění se stalo u vybrané laické společnosti velmi oblíbené a žádané. (Navrátil, 2003)

1.1.4 Renesance

V období renesance došlo vlivem ekonomického a společenského rozvoje k velkému nárůstu sebevědomí ve společnosti. Lidé přestali spoléhat pouze v Boha, ale

---

¹ Navrátil, 2003, s.31

začali věřit ve svůj vlastní rozum a úsudek. Jejich touha po poznání vedla k rozvoji vědy a konání zámořských objevných plaveb. Renesanční člověk se chtěl dotýkat skutečnosti pomocí rozumu ale i smyslů, proto bylo umění v této době na svém vzestupu. Pro umělce nebylo umění pouhou hrou fantazie, ale také způsobem poznání světa. Renesanční umění je charakteristické svou harmonií a vyrovnaností. Svými myšlenkami se renesance stala obrodou antických ideálů. Hudba byla nezbytnou součástí společenského života. Mohli jste se s ní setkat v chrámech, v palácích, šlechtických sídlech, ve městech, ale i na venkově. Duchovní hudba stále dávala velkou přednost vokální formě a v tomto období dosáhla opravdu velkého rozkvětu. U dvorů vzniklo velké množství kapel, které nesměly chybět při žádné slavnostní události a taneční zábavě. Ve městech měli svou nezastupitelnou úlohu pištcí a varhaníci, běžné bylo setkat se s potulnými muzikanty. Hudba se v této době neprovozovala odděleně na pódiích s obecnstvem, ale uprostřed společenského dění. Lidé tedy nebyli jen pasivními obdivovateli, ale i samotnými tvůrci. Hudebník a posluchač byla často jedna a tatáž osoba. Lidé se skrze hudbu realizovali a zabývat se hudbou bylo v té době víc než moderní. (Navrátil, 2003)

1.1.5 Baroko

Navazující období baroka se v jistém směru stalo opakem renesancí. Baroko upustilo od racionalismu a snažilo se podmanit si smysly člověka - uchvátit ho, ohromit ho do takové míry, že již nebyl schopen jakékoliv rozumové úvahy. Místo harmonie a jednoty vsadilo na asymetrii, prostorovost, pohyb, bohatost, nevyrovnanost, což vedlo až k jisté „agresivitě“. Barokní umění bylo plné emocí. Stalo se úžasnou podívanou jak pro šlechtu, tak i pro prostý lid. Zejména církev využila barokního umění k pokusu o opětovné získání svého postavení. Působivosti barokního umění použila církev jako nástroj k přesvědčení svých věřících. Ve velkolepých chrámech, které si církev postavila, byli lidé oslňováni nádhernou výzdobou a působivým liturgickým ceremoniálem. Vše umocňovala sugestivní vokální a instrumentální hudba - v té době zejména varhanní. Právě hudební umění v této době dosáhlo velkého rozkvětu. Přibýlo velké množství nových hudebních nástrojů a velice důležitým prvkem se stala harmonie. Hudba nabývala na dokonalosti a složitosti, a tak se od hudebníků vyžadoval nejen talent, ale i vzdělání v oboru. Tvořit hudbu bylo výsadou opravdově nadaných a v oboru vzdělaných lidí. (Navrátil, 2003)

1.1.6 Klasicismus

V 18. století stála hudba v popředí společenského života Evropy a těšila se zájmu všech společenských vrstev. Filozofie klasicismu se navracela opět k rozumu a to k osvíceneckému racionalismu. Lidé věřili, že rozum umožní jim i celé společnosti všestranný harmonický rozvoj. Navíc J.J. Rousseau obohatil estetický názor klasicismu ještě o citovou složku. Umělecké smýšlení se v té době opíralo znovu o antické, ale i renesanční ideály. Bylo zdůrazňováno především mravní poslání umění. Návrat k přírodě měl vycházet z přirozenosti a bezprostřednosti. Klasicistní styl je srozumitelný, vyvážený a přirozeně krásný. Především panovníci si libovali v tomto stylu a neváhali věnovat vysoké finanční sumy na provoz dvorních kapel. Těžiště hudebního života se ale pomalu přesunulo z chrámu a uzavřených klášterních a zámeckých prostor do operních domů a koncertních síní. Umělec už nevystupoval jako poddaný nebo dvořan, ale byl najímán a odměňován za svůj koncertní výkon, který byl přístupný každému, kdo si zaplatil. To znamená, že umění bylo daleko svobodnější a jeho vznik nebyl podmíněn účelem. Dochází tedy k první svobodné seberealizaci autorů a profesionalita hudebníků velmi vzrůstá. Hudba přestala být pouze průvodním jevem při společenských událostech, ale změnila se v cíl, za kterým lidé šli. Hudba se stala svébytným uměním. Jejím hlavním posláním byla funkce estetická. Hudba byla samostatnou zážitkovou sférou, výrazem lidského nitra, což dosáhlo naplnění hlavně v romantismu. Díky těmto změnám logicky musely vzniknout dvě skupiny podílející se na hudbě. Skupina profesionálních hudebníků na koncertních pódii a skupina posluchačů, jejichž úkolem byl soustředěný poslech. (Geocities, 2008)

1.1.7 Romantismus

Doba romantismu byla ovlivněna velkým rozvojem vědy, techniky i dopravy. Ekonomická situace většiny lidí však nebyla příznivá. Lidé se bouřili a bojovali za svá práva a svobodu. Toto období nebylo klidné a vyrovnané jako období klasicismu, proto i umění vznikající v této době nemohlo být takové. Nastal čas vytvoření nových ideálů. Umělci řeší situaci únikem od reality do svých snů, navrací se k přírodě a do zidealizované minulosti.

Postavení umělce v té době nabylo nových rozměrů. Umělci chtěli stát pevně sami za sebe a nechtěli být závislí na svých pánech. Chtěli být svobodní a nezávislí. Skrze svá díla vyjadřovat své city a postoje. To však mělo často negativní dopad na

ekonomickou situaci mnohých umělců, které bída přiměla žít se, jak se dalo. Obživou jim byly nejen koncerty, ale i prodej svých děl, nebo soukromá výuka. Hudba byla plně profesionalizovaná. Vznikly hudební školy, začaly se vydávat hudební časopisy, tiskly se noty. Muzicírovalo se i v domácnostech - především v bohatších rodinách, které si to tak říkajíce „mohli dovolit“. Umět hrát na hudební nástroj bylo velmi módní záležitostí.

V souvislosti s revolučním hnutím a touhou po svobodě se objevily národní tendence. Skladatelé sahali po lidových prvcích a tradicích jako zdroji inspirace ve snaze vytvořit svébytnou národní hudbu a tak se začaly formovat osobité hudební styly charakteristické pro každý národ. (Navrátil,2003)

1.1.8 Hudba 20.století

Hudba 20.století prošla složitým vývojem a mnoha proměnami stejně tak, jako sama doba. Velký dopad na umění měla především obě válečná období. Lidé byli sužováni strachem, bolestí a nenávistí. Umění se stalo jakýmsi protestem a ohlasem na tuto těžkou dobu. Hudební skladatelé skrze hudbu vyjadřovali především pocity a stavy jejich duše. S rozvojem vědy a také nastalo období průzkumů a hledání různých způsobů sebevyjádření. Umění bylo volné, nespoutané, neznající hranic. Stalo se jakousi objevnou oblastí.

1.1.9 Shrnutí

Tento malý náhled do hudební historie přináší mnoho zajímavých poznatků. Vypadá to, že po celá ta léta byl v umělecké tvorbě sváděn jakýsi „boj“ mezi rozumovou a citovou složkou. Jednou byla upřednostňována spíše citová složka – např. v Baroku, jindy zase rozumovou složka – např. v Renesanci, podle toho jakou filozofii se zrovna společnost ubírala a řídila. Dá se říci, že tento pomyslný boj nemá vítězů ani poražených. Citová i rozumová složka je v umění zastoupena vždy. Jedno bez druhého nemůže existovat. Umění působí na naše smysly a vnímáme ho především jako citovou záležitost, ale zároveň podněcuje i naše myšlení a vede nás k nejrůznějším rozumovým úvahám.

Význam a důvody vzniku hudby byly v průběhu let také velice proměnlivé. Ačkoli hudba po celou tu dobu vznikala z potřeby člověka vyjádřit se a seberealizovat, postupně se k této potřebě přidaly i další aspekty. Vyvíjela se od hudby účelné až k hudbě zcela svébytné zobrazující nitro autora. Od hudby, kterou tvořil veškerý lid až k hudbě plně profesionalizované vyžadující nesmírné nadání a také vzdělání, z čehož

plynou stále se zvyšující požadavky na posluchače. Hudba však vždy byla obrazem kultury dané společnosti a vycházela z jejich života.

1.2 Terapeutický význam hudby

Opomenut by neměl být terapeutický a socioterapeutický vliv hudby, který objevili už primitivní lidé a dodnes tuto vlastnost hudby plně využívají přírodní národy. Terapie mívala podobu rituálů, při kterých se zpěvem, tancem a rytmickým hraním na primitivní nástroje dostával kmen do extatického stavu, jakéhosi vytržení mezi životem a smrtí, mezi složkou lidskou a božskou, přinášející pocit slasti a radosti. Rituály měly různé podoby a diferencovaly se podle jednotlivých druhů nemocí.

Terapii hudbou znaly všechny starověké civilizace, zejména ve starověkém Řecku jí byl přikládán velký význam. Hudba byla chápána jako prevence v oblasti duševní hygieny. Napomáhala vytvářet rovnováhu mezi psychickou a somatickou složkou člověka. I velcí myslitelé starověkého Řecka se ve svých úvahách zabývali hudbou. Schánilcová-Vodňanská, která se zabývá muzikoterapií napsala: „*Je řada těch, kteří kráčeli na cestě víry v magii hudby: Platon, Aristoteles, Seneca, Pythagoras, Avicena a další. Obdivovali zvláštní sílu hudby i její vliv na harmonizaci osobnosti a na její sjednocení s vesmírem*“.² Právě Aristoteles přišel s pojmem hudební katarze, který měl označovat jakousi formu uvolnění a odplavení zátěžových faktorů a stavů za doprovodu emocí. Hudba tedy sloužila k terapii duše, ale zároveň i těla. Např. v Římě se hudba doporučovala při uštknutí hadem nebo pavoukem tarantulí. Na uštknutí tarantulí byla hudba a tanec jediným lékem. Když se u nemocného začaly projevovat křeče a těžké psychické stavy, začali mu léčitelé hrát ve zrychlujícím se tempu na tamburínu. On začal poskakovat a tančit až do úplného vyčerpání. Díky tanci a vypoceném potu se odplavil jed z jeho těla. V té době vznikl název tance tarantela. Jako další příklad může posloužit Homér, který popsal, jak Achylles utišoval zpěvem a hrou na lyru svou zuřivost. (Mátejová - Mašura, 2009)

---

² SCHÁNILCOVÁ-VODŇANSKÁ, J. Portál.cz - Úvod a historie muzikoterapie[online]. 2009 [citováno 2009-11-07]. Dostupné z URL <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2395>>

1.3 Role a význam hudby v současnosti

Nabízí se otázka k zamyšlení, jak to vypadá v dnešní společnosti - jakou roli hraje hudba v životech lidí a jakou funkci a význam hudba v rámci společnosti dnes plní. Tato kapitola se bude zamýšlet nad dalšími dílčími otázkami, které by měly vést k nalezení odpovědi o roli a významu hudby v dnešní společnosti. Bylo by dobré, kdyby se čtenář zapojil se i svým zamyšlením, neboť jeho vlastní zkušenost může nejlépe vést a podpořit vytvoření úsudku o této problematice.

1.3.1 Místa a příležitosti k setkání s hudbou

Když se člověk zamyslí, možná dojde až nečekanému zjištění, kde všude je možné se s hudbou setkat. S hudbou se lze setkat nejen na koncertech, akcích spojených s tancem a pohybovým cvičením, v divadle, ve škole, při sledování televizních pořadů a filmů, nebo při poslechu rádia, kam hudba neodmyslitelně patří, ale s hudbou se dnes lze setkat i u lékaře, na úradě, při cestě autobusem, autem, metrem při nakupování v obchodech, v restauracích, kavárnách a tento výčet by mohl pokračovat dál a dál. Díky technickému pokroku si můžeme vzít hudbu sebou téměř všude a kdekoliv ji poslouchat.

1.3.2 Vztah společnosti k hudbě

Hudba se stala jakýmsi denním chlebem lidí a je nezbytnou součástí života. Je všude kolem nás. Lze se s ní setkat téměř na každém kroku a často si to lidé ani neuvědomují. Jako by to už nebylo něco posvátného. I když stále existují výborní muzikanti, jejichž velkolepé koncerty jsou beznadějně vyprodané, přesto se v běžném každodenním životě z hudby stává spíše jakási výplň ticha, které se do dnešní doby nehodí, nebo naopak hudba slouží jako náplast na nepříjemné hluky.

1.3.3 Výběr hudby

Když lidé poslouchají hudbu záměrně, je to většinou hudba, která se jim líbí, která v nich vyvolává určité pozitivní pocity. Hudba má tu moc ovlivnit stav duše – náladu. Člověk většinou ví nebo cítí, který druh hudby se mu líbí, při které hudbě se cítí dobře, která hudba působí dobře na jeho náladu. Podle toho si také hudbu vybírá. Většina lidí také ví, která hudba se jim nelíbí, která hudba v nich vyvolává nelibost, negativní pocity, nebo postoje. Ale zároveň je tu i nějaký střed. Hudba, která není ani výhradně oblíbená ani neoblíbená. Hudba, ke které nezaujímáme žádný vyhraněný postoj. Ale i tato hudba může mít velký vliv na duševní rovnováhu člověka, na náladu a

chování. Vlastimil Marek ve své knize *Tajné dějiny hudby* použil citát Samuela Johnsona: *“Ze všech druhů hluků je hudba tím nejméně příjemným”*.³ Je tedy proto velmi důležité si uvědomit, jak která hudba na koho působí, a jak a do jaké míry dokáže měnit pocity a chování lidí. Hudbu je třeba si vybírat a té která nelahodí uchu je lepší se vyhnout. Jelikož oči zavřít můžeme, uši však ne. Problém může nastat, v souvislosti s hudbou znějících jako kulisa, neboť i ta má své účinky na naši osobnost.

1.3.4 Znalost účinků hudby

Je známo, že hudba ovlivňuje jak psychickou, tak somatickou složku. Hudba je to, co podněcuje a ovlivňuje pohybový aparát. K určitým pohybovým činnostem jako je třeba tanec je hudba naprosto nezbytná. Většina tělesných cvičení jako aerobik, tanec nebo posilování se provádí také za zvuku hudby. Hudba tělo podněcuje k pohybu a udržuje ho v určitém rytmu. Avšak tělesná a psychická stránka člověka je velmi úzce propojena. Když člověka něco bolí má to velký vliv i na jeho psychiku, nemá na nic náladu a jeho myšlení je spíše negativní. Naopak když se duše člověka nachází ve špatném rozpoložení i jeho tělo není příliš aktivní a v dobré kondici. Toto si uvědomovali už ve starém Řecku. Znali účinky hudby na duševní složku a využívali ji jako prevenci v oblasti mentální hygieny, která napomáhala vytvářet rovnováhu mezi psychickou a somatickou složkou člověka.

Bohužel tato vlastnost hudby je dnes lidmi většinou opomíjena. A není se čemu divit v dnešní uspěchané době, která přináší nepřebornou škálu podnětů každým okamžikem. Hudba je přijímána stejně jako každodenní chleba, je naprosto všude a kdyby nebyla, připadalo by nám to zvláštní. Plní spíše funkci jakési výplně - kulisy a ne cíl, za kterým jdeme. Nad jejími účinky nezbývá času se zamýšlet. Ale přece, kdybychom se zeptali lidí, někteří by určitě odpověděli, že hudbu používají k relaxaci, k odreagování se od každodenního shonu a starostí. A i toto lze považovat za jakýsi začátek chápání významu hudby, objevení účinku hudby.

Jsou ovšem lidé, kteří se účinky zvuku a hudby do detailu zabývají. Jsou to především tvůrci reklamy, kteří vědí vše o síle a moci hudby a kteří umí a dokážou cíleně velmi ovlivnit myšlení diváků a potencionálních zákazníků. Dalším příkladem mohou být filmový tvůrci, kteří přesně vědí jakou hudbu použít pro navození určité atmosféry. I kdyby herci ve filmu hráli sebelépe, film bez patřičných zvuků a hudebního

---

³ Marek, 2000, s.195

podbarvení by neměl takovou moc a sílu zapůsobit na diváka a díky vyvolaným pocitům ho vtáhnout do děje.

Dnes už existuje hudební psychologie, která se zabývá vlivem hudby na lidskou psychiku a také muzikoterapie, která využívá účinků hudby pro léčení různých psychických stavů a v oblasti speciální pedagogiky. Existuje i oblast alternativní medicíny, která využívá hudbu třeba při porodu nebo na zmírnění pooperačních bolestí, což nám připomíná využití hudby v dávných dobách, kdy neznali léky a léčbu prováděli šamani pomocí hudby – zpěvu, hry na nástroje a tance. V současnosti se provádí různé výzkumy, které zjišťují vliv hudby na rozvoj vývoje jedince a jeho schopnosti.

1.3.5 Shrnutí

Dalo by se říci, že dnešní doba se navrácí de facto ke všem významům hudby, které kdy hudba v minulosti měla. Hudbou se začíná léčit. Hudba se užívá k navození nejrozumnějších extatických stavů, které dnes už nejsou spjaté pouze s bohem a náboženstvím, ale spíše různými filozofiemi a cestou hledání nových prožitků a impulsů k tvořivé či jiné činnosti. Pomocí hudby se lidé snaží nahlédnout do své duše, poznat sami sebe. Lidé vyhledávají koncerty a hudební produkce spojené s tancem, kde se pojí prvek zábavný a společenský. Hudby se také využívá při veškerých slavnostních společenských událostech. Velké žánrové rozpětí dává lidem možnost vybrat si hudbu, která je odrazem jejich duše a myšlení. Lidem je dána svoboda se skrze hudbu vyjadřovat a kdo není přímo muzikant, může se vyjádřit třeba výběrem hudby, kterou poslouchá, se kterou se ztotožňuje. Avšak stejně tak jako se každému člověku nemusí líbit stejná hudba, neboť každý člověk je svébytná individuální osobnost s vlastním vkusem, tak se ani plošně nedá říci, že každý přikládá hudbě stejný význam. Pravidlem není, že hudba pro profesionálního hudebníka by měla mít větší význam, než hudba pro ostatní lidi.

2 Role hudby v životě dítěte

2.1 Vnímání hudby a reakce na ni

Děti vnímají hudbu již od útlého věku. Mnohé děti mají své prvotní hudební zkušenosti už z prenatálního období. Sluchový orgán dítěte je plně rozvinut již 3-4 měsíce před narozením. Franěk se v Hudební psychologii zmiňuje: „*Lidský plod před narozením reaguje na vnější zvuky včetně řeči. Tyto reakce se projevují buď jako polekání doprovázené zrychlením srdečního tepu, nebo naopak uklidnění spojené se*

zpomalením srdečního tepu“.⁴ Testy prokázaly, že plod v 9. měsíci reaguje pohybem na opakovaně prezentovanou hudbu, tudíž si ji pamatuje. Je zřejmé, že tu existuje jakási paměť. Mozek plodu i přes svoji relativní nedospělost se může učit. Dítě, které často slýchá určitou hudbu před narozením si ji pamatuje i po narození. (Franěk, 2007, s.128-134)

Hned po narození dítě velice bedlivě vnímá zvuky kolem sebe a reaguje na ně pohybem nebo pláčem a později slovním vyjádřením. Postupně se učí tyto zvuky napodobovat, k čemuž využívá svůj hlasový orgán. Pobrukuje si své vlastní melodie a napodobuje melodie, které slyší kolem sebe. Později zapojuje i pohybovou složku a snaží se své popěvky doplnit poskoky a tanečky a různými dalšími rytmickými zvuky jako např. tleskání nebo dupání. Tyto hudební projevy jsou přirozené a jsou vlastní všem jedincům. (Vágnerová, 1999)

2.2 Vliv hudby na vývoj dítěte

Emocionalita

Zatím není zcela jasné jakou má prenatální hudební zkušenost vliv na další hudební a celkový vývoj dítěte. Jisté však je, že prenatální podněty mají velký význam na rozvoj emocionality dítěte, proto je velmi pravděpodobné, že právě hudba, která je vždy spojena s emocemi může velmi ovlivnit emocionální vývoj člověka. Dítě vnímající pravidelný rytmus matčina srdce se při poslechu hudby s pravidelnou pulsací cítí vyrovnaně. Pokud slyší plod hudbu v měnícím se tempu nebo v tempu příliš rychlém, připomíná to nepravidelný, zrychlený tep srdce spojený s emočními vzrušením matky. (Franěk, 2007)

Řeč a artikulace

Skrze hudbu se děti učí mnohým věcem. Zpěvem se podporuje správná činnost hlasivek, rozvíjí se slovní zásoba, artikulace a dítě se učí koordinovat svůj dech. Navíc zdravý zpěv působí relaxačně.

Komunikace

Hudba jako vyjadřovací prostředek podporuje komunikační dovednosti a rozvíjí estetické cítění.

Pohyb

---

⁴ Franěk, 2007, s. 128

Hudba přímo evokuje k pohybu. Pohybem a hrou na hudební nástroje se dítě učí vnímat své tělo a koordinovat ho. Hudba pomáhá v rytmicizaci pohybů. Děti rozvíjí svou prostorovou orientaci, jemnou a hrubou motoriku a motorickou paměť.

Tvořivost

Skrze hudební aktivity lze rozvíjet fantazii, tvořivost. Dítě má možnost seberealizace.

Osvojování hodnot

Je účinnou metodou pro osvojování lidských hodnot a sociálních dovedností jako kooperace, zodpovědnost a vytrvalost.

Chování

Hudba, která je propojena s emocemi, má vliv na hladinu opiátů-endorfinů v krvi a zprostředkovává nám prožitky, které mohou pozitivně ovlivnit naše chování. Je prokázáno, že hudba má vliv na naše chování, ale hudební psychologové však stále hledají dostatek výsledků svých výzkumů, které by dokázaly přesně definovat do jaké míry a jak se dá chování hudbou ovlivnit, a do jaké míry na tom mají podíl jiné faktory.

Myšlení

Hudební aktivity napomáhají rozvoji myšlení. Hudební signály jsou stimulem pro funkci mozku a bylo zjištěno, že hudba pomáhá k efektivnějšímu učení, zlepšuje prostorově časovou představivost a kognitivní dovednosti, a to zejména pokud je dítě vystaveno hudební výchově od raného věku a dlouhodobě. Viz Mozartův efekt⁵, který je ale stále předmětem vědeckého bádání.

2.3 Shrnutí

Z předchozích podkapitol je zřejmé, že hudba má velmi významný vliv na rozvoj dítěte. Chceme-li docílit všestranného rozvoje dítěte, neměli bychom dětem hudbu upírat, ale naopak jim umožnit co nejvíce se s hudbou setkávat, neboť hudba je nezbytnou složkou výchovy dítěte.

3 Hudební výchova

Většina dětí se s hudební výchovou setkává s nástupem do mateřské školy a v návaznosti pak dále na škole základní. Avšak někteří mají bohaté hudební zkušenosti už dřívějšího období v rámci působení rodinného prostředí. Tato kapitola se bude

---

⁵ Dle Mozartova efektu by Mozartova hudba mohla vést k rozvoji dětské inteligence. Výzkum Rauscherové ukázal, že Mozartova hudba vede ke zlepšení prostorově-časového chápání. (FRANĚK,M.,2007,s-165-169)

zabývat připraveností dítěte na hudební výchovu, různými přístupy k pojetí hudební výchovy dle hudebních pedagogů a současnou koncepcí hudební výchovy dle RVP. Je nezbytné si nejprve poodkrýt postoje k výuce hudební výchovy a její koncepci ve vzdělávání proto, abychom následně mohli hledat cesty, jak by se dějiny hudby do výuky daly začlenit.

3.1 Připravenost dítěte na hudební výchovu

Hudební pedagogové se shodují na tom, že s hudební výchovou by se mělo začít co nejdříve. Franěk ve své knize Hudební psychologie říká: „*Dítě je již v předškolním věku plně připraveno pro hudební činnost. Disponuje hlasovým orgánem, jeho vokální trakt je výkonný, jedná se v podstatě o postupně funkčně se zlepšující hudební nástroj, který dítě užívá ještě dříve, než začne mluvit.(...) Jeho sluchové dovednosti v tomto věku jsou již značně rozvinuty.(...) Dítě má již v předškolním věku dostatečně rozvinuté percepční schopnosti, avšak jeho pohybový aparát ještě není dokonale schopen koordinovat pohyby*“.⁶ To znamená, že dítě v předškolním věku ačkoliv zatím není schopno dokonalému provedení a kontrole pohybů při hře na nástroj nebo v pohybovém projevu, je již na hudební výchovu připraveno. (Franěk, 2007)

Zdeněk Šímanovský napsal: „*Bohatý tvořivý potenciál má každé dítě, a pokud mu v něm nezahradí přístup necitlivá kritika, je schopno tento potenciál v životě plně uplatnit, což mu přináší uspokojení, zdravé sebevědomí a radost*“.⁷ Jinými slovy každé dítě má hudební předpoklady. Záleží jen na tom, jak mu pomůžeme k jejich rozvoji a uplatnění v rámci hudební výchovy a v životě obecně.

3.2 Přístupy k pojetí hudební výchovy

Koncepce hudební výchovy u nás utváří po několik desítek let a neustále vyvíjí. Zásadní význam pro ni měly i zahraniční hudební pedagogové. V této kapitole představíme německého hudebního pedagoga a skladatele Carla Orffa, maďarského skladatele Zoltána Kodályho a ruského skladatele Dmitrije Kabalevského, kteří se snažili o novátorské pojetí hudební výchovy v druhé polovině 20.století. U nás v této době publikovali především Ivan Poledňák a Jan Budík a mnoho dalších autorů, kteří

---

⁶ Franěk, 2007,s.134

⁷ ŠIMANOVSKÝ,Z., Portál.cz-Úvod a historie muzikoterapie [online]. 2009 [citováno 2009-11-07]. dostupné z URL<<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2395>>

přispěli ke změnám v oblasti hudební výchovy. Tato kapitola se bude zabývat nastíněním koncepce hudební výchovy výše zmíněných autorů.

3.2.1 Carl Orff

Carl Orff přišel s novátorským pojetím hudební výchovy jako intenzivního, tvořivého a především velmi aktivního předmětu. Jeho zásadou bylo vycházet z dětského světa a plně vtáhnout dítě do světa hudby. Spojil hudební výchovu s rytmickopohybovou složkou. Základem jeho hudební výchovy je zpěv a hra na lehkoovladatelné bicí nástroje z tzv. Orffova instrumentáře. Velký důraz kladl na jazyk, zejména slova a jejich využití v rytmickém výcviku se zapojením doprovodných nástrojů. (Hurník, Eben, 1969)

3.2.2 Zoltán Kodály

Zoltán Kodály povýšil hudební výchovu na předmět rovnocenný s ostatními vyučovanými předměty. Především propagoval hudební výchovu už od co nejranějšího věku, tzn. předškolního věku, kdy je dítě nejvíce vnímavé vůči hudbě. Podle něho by se dítě mělo učit hudbě stejně jako se učí mateřštině. Mělo by se nejprve učit lidovou hudbu, která je jeho domovem. Základní hudební dovednosti rozvinout na něčem, co je jim blízké, neboť „*Když chceme rozumět ostatním, musí se naučit nejprve rozumět sami sobě*“.⁸ Měl za to, že hudební gramotnost je právem každého člověka a hudební vzdělání by mělo být přístupno pro každého, ne jen pro hudebně nadané. Nejprve se dítě má naučit zpívat skrze používání hlasu a rozvíjet svůj sluch, a pak teprve přistoupit ke hře na nástroj. Navíc hlas je nástroj, který vlastní všichni. Zejména jde o aktivní proces prosycený činnostmi. Činností intelektuálním a manuálním by v hudební výchově měly předcházet činnosti smyslové jako je zpěv, poslech a pohyb. (Kodály institut, 2008)

Důležité je tedy začít výchovou smyslovou, což vyzdvihuje i Michel Moureau ve své knize K hudbě přirozenou cestou. (Moureau, 1995)

3.2.3 Dmitrij Kabalevskij

Kabalevskij vyzvedává nezbytnou propojenost všech druhů umění, jako subjektů které by jeden bez druhého nemohly existovat v takové podobě jako existují. Hudba je

---

⁸ Kodály, the Educator - Kodály Institute, Kecskemét, Hungary [online]. 2008 [citováno 2009-08-04]. Dostupné z

URL<<http://www.kodaly-inst.hu/kodaly/balszoveg1.htm#1>>

všude kolem nás. Skrze hudbu, která tvoří běžnou součást našeho života, nad kterou se už ani nepozastavujeme a nepřemýšlíme nad ní jako nad uměním, by se děti měly naučit rozumět jí, protože tak je jim přirozená. V návaznosti na to se jim pak rozevře celá široká oblast hudby. (Kabalevskij, 1976)

3.2.4 Ivan Poledňák a Jan Budík

Poledňák a Budík přisuzují hudbě významný výchovný aspekt. Vliv hudby na formování osobnosti člověka – na jeho city, myšlení, jednání. Sepjetí hudby s emocemi a myšlením. Hudba jako nástroj poznávání světa a sebe sama skrze estetické prožitky. (Poledňák, Budík, 1985)

3.3 Současné pojetí hudební výchovy na 1.stupni ZŠ dle RVP

Tato kapitola se bude zabývat pojetí hudební výchovy v Rámcově vzdělávacím programu, což je reformní dokument obsahující koncepci současného vzdělávání v ČR. Nejprve je pozornost zaměřena na obecné cíle vzdělávání a metody vedoucí k jejich dosažení. Dále přijdou cíle vzdělávací oblasti Umění a kultura, do které je HV zařazena.

3.3.1 Obecné cíle a východiska

Hudební výchova se na 1.stupni základní školy vyučuje zpravidla 1 hodinu týdně. Její pojetí vychází ze závazné koncepce základního vzdělávání, která je obsažena v Rámcově vzdělávacím programu (dále jen RVP). Ten vychází z cílů vzdělávací politiky ČR a je reformním dokumentem, jež vstoupil v konečnou platnost v září roku 2007.

Cílem této školské reformy je : „*Vychovat jedince samostatného, schopného vyhledávat a třídit informace a tvořivě je využívat. Osobnost všestranně a harmonicky rozvinutou, která si dokáže osvojovat přírodní i společenskou realitu a formovat své postoje. Cílem je pomoci žákovi získat klíčové kompetence nezbytné pro jeho budoucí život*“.⁹ Koncepce zahrnuje témata aktuální v dnešní společnosti, která by měla prolínat všemi vzdělávacími oblastmi – tzv. průřezová témata. Celkově RVP usiluje o propojení vzdělávacích oblastí a tvoření vzájemných souvislostí mezi učivem jednotlivých

---

⁹ Metodický portál RVP [online].2007.s.12 [citováno 2009-11-08]. Dostupné z URL <http://www.rvp.cz/sekce/58>

předmětů, což pomůže žákům chápat učivo více komplexně. K tomu by měla napomoci zejména projektová výuka, která vede k propojení více předmětů za účelem dosažení společného cíle.

To znamená, že ani Hudební výchova by neměla stát samostatně v ústraní vně veškerého dění, ale aktivně se prolínat s ostatními předměty a být zapojena do projektového vyučování, na něž je kladen velký důraz. To možná změní chápání Hudební výchovy jako samostatně stojícího předmětu vyučovaného pouze v rámci dotovaného času pro ni určeném, v předmět, který je součástí veškerého dění a začne se tak blížit k funkci, kterou hudba od počátku měla a to funkci společenskou, neboť hudba byla vždy přítomna u veškerého společenského dění.

3.3.2 Cíle vzdělávací oblasti Umění a kultura

V RVP je Hudební výchova spolu s Výtvarnou výchovou zařazena do vzdělávací oblasti nazvané Umění a kultura.

Umění a kulturu je nezbytná součást lidské existence, které je třeba naučit se rozumět. Kultura chápána jako proces i výsledek duchovní činnosti, která lidem umožňuje chápat proměny nabývání zkušeností společnosti. V rámci kultury dochází k socializaci i projekci jedince do společenské existence.

Tato vzdělávací oblast má žákům umožnit objevit další funkci hudby a to jiné poznávání světa než pouze racionální cestou. A jelikož umění je spjato s emocionální složkou, tak skrze umění - emoce a cit lze poznávat nejen své okolí, ale i sebe sama. Umění je druh specifického poznávání světa, ale také dorozumívání se. A k tomuto se kloní řada autorů jako např.: Kabalevskij, Poledňák, Budík, Marek, a další. Díky svým vyjadřovacím prostředkům dokáže umění zobrazit vnější i vnitřní svět člověka.

Vzdělání v této oblasti by mělo vést k uměleckému osvojování světa, k tvořivosti, k rozvoji citění a vnímání uměleckého díla a jeho prostřednictvím k sobě samému i okolnímu světu. Součástí tohoto procesu by mělo být hledání a nalézání vzájemných vazeb mezi druhy umění na základě společných témat. V RVP se doslova píše:

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- *pochopení umění jako specifického způsobu poznání a k užívání jazyka umění jako svébytného prostředku komunikace*
- *chápaní umění a kultury v jejich vzájemné provázanosti jako neoddělitelné součásti lidské existence; k učení se prostřednictvím vlastní tvorby opírající se o subjektivně*

jedinečné vnímání, cítění, prožívání a představy; k rozvíjení tvůrčího potenciálu, kultivování projevů a potřeb a k utváření hierarchie hodnot

- *spoluvytváření vstřícné a podnětné atmosféry pro tvorbu, pochopení a poznání uměleckých hodnot v širších sociálních a kulturních souvislostech, k tolerantnímu přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti a minulosti i kulturním projevům a potřebám různorodých skupin, národů a národností*
- *uvědomování si sebe samého jako svobodného jedince; k tvořivému přístupu ke světu, k možnosti aktivního překonávání životních stereotypů a k obohacování emocionálního života*
- *zaujímání osobní účasti v procesu tvorby a k chápání procesu tvorby jako způsobu nalézání a vyjadřování osobních prožitků i postojů k jevům a vztahům v mnohotvárném světě¹⁰*

3.3.3 Cíle v Hudební výchově

„Hudební výchova má vést žáka k porozumění hudby, k aktivnímu vnímání a využívání hudby jako svébytného prostředku komunikace. Děje se tak skrze hudební činnosti – vokální, instrumentální, hudebně pohybové a poslechové. Tyto činnosti se zapojují v rovině percepce, produkce a reflexe. Skrze ně dochází k rozvoji celkové osobnosti žáka, především však jeho hudebnosti, jeho individuálních schopností projevujících se sluchovými, rytmickými, instrumentálními, hudebně pohybovými, tvořivými a poslechovými dovednostmi.

*Na 1. stupni základního vzdělávání se žáci **seznamují prostřednictvím činností s výrazovými prostředky a s jazykem hudebního a výtvarného umění, ale také umění dramatického a literárního.** S nimi se učí tvořivě pracovat, **užívat je jako prostředků pro sebevyjádření. Poznávají zákonitosti tvorby, seznamují se s vybranými uměleckými díly, učí se je vzhledem ke svým zkušenostem chápat a **výpovědi sdělované uměleckým dílem rozpoznávat a interpretovat****“.*¹¹ (VÚP,RVPZV, 2007)

3.4 Shrnutí

Dalo by se říci, že koncepce HV v RVP působí jako jakási syntéza všech předchozích pohledů na výuku hudební výchovy. Stejně tak jako Orff i RVP předepisuje, že v hudební výchově by mělo jít především o tvořivou práci činnostního charakteru, kterou propagoval i Kodály. Kodály dále kladl důraz na smyslovou výchovu, která by

---

¹⁰ Metodický portál RVP [online].2007.s.65 [citováno 2009-11-08]. Dostupné z URL <http://www.rvp.cz/sekce/58>

¹¹ Tamtéž s.66

měla začít co nejdříve, v čemž se shoduje s Moreau i Fraňkem, který dokládá, že dítě je pro hudební výchovu plně připraveno už v předškolním věku. Budík a Poledňák spatřovali v hudební výchově a umění nástroj k poznávání kultury, světa i sebe sama a tento postoj zaujímá i RVP, které mu klade velký význam. Umění je třeba chápat komplexně ve vzájemné propojenosti, neboť všechny druhy dohromady charakterizují dobu ve které vznikaly a nemohou existovat jedno bez druhého – tanec bez hudby nebo píseň bez textu. S touto myšlenkou přichází Kabalevskij a k propojení všech druhů umění se hlásí i RVP, který navrhuje projektové vyučování jako prostředek k dosažení tohoto cíle.

4 Dějiny hudby ve výuce na 1.stupni ZŠ

Tato kapitola se nejprve bude zabývat názory postoji k této problematice. Dále se zaměříme na možný přínos, který by vznikl zařazením dějin hudby do výuky a nakonec navrhneme možný postup zařazení dějin hudby do výuky na 1.stupni ZŠ.

4.1 Postoje k tomuto tématu

Nejprve bude představen postoj hudebních pedagogů, dále bude analyzován postoj RVP k této problematice a na závěr se budeme snažit náš záměr zařazení dějin hudby do výuky na 1.stupni ZŠ podpořit filozofickým názorem.

4.1.1 Postoj hudebních pedagogů k tomuto tématu

Z hudebních pedagogů Orff, Kodály, Kabalevskij, Poledňák, Budík se k dějinám hudby jako součásti koncepce HV vyjadřují nejvíce Poledňák a Budík. V publikaci *Výchova hudbou* předesílají, že se z HV nesmí stát naukový předmět, neboť HV má být především předmětem tvořivým. Dle jejich názoru je třeba dějiny hudby nutno chápat i jako dějiny člověka. „*Prostřednictvím uměleckých děl nejenom poznáváme, jak a v jakých podmínkách lidé žili, ale též, jak se cítili. Tím se na emocionálním základě vytváří a upevňuje podvědomí o souvislostech našeho dnešního života a naší minulosti*“.¹²

4.1.2 Postoj RVP k tomuto tématu

Dějiny hudby nejsou přímo zastoupeny ve výčtu učiva HV v RVP pro 1.st. ZŠ. Dějiny hudby se v RVP pro 1. st. ZŠ neobjevují v takové podobě jako pro 2.stupni ZŠ, kde se žáci mají učit o skladatelovi, jeho životě, díle, dále o různých stylech a žánrech a vzájemných souvislostech mezi nimi, a kde jsou vedeni k porovnávání a vlastnímu úsudku. RVP však říká, že se žáci na 1.stupni mají skrze činnosti seznámit s hudebním jazykem a prostředky, které ke své specifické mluvě používá, mají se naučit je používat jak k sebevyjádření, tak i k pochopení výpovědi sdělované uměleckým dílem a poznávat zákonitosti tvorby. A kde jinde by se toto měli naučit, když ne krok za krokem v poznávání uměleckého odkazu našich předků a ve vývoji jejich hudebního myšlení. Stejně jako oni postupně objevovali hudby, tak i žáci by se měli naučit objevovat

---

¹² Poledňák, I., Budík, J., 1985, s.18

hudbu. Jít po stopách skrze činnosti a postupně začít pronikat do tajů hudby a její tvorby.

Dějiny hudby tedy nejsou přímo zapsány do obsahu této oblasti, záleží však na výkladu a pochopení zmiňovaných cílů a promýšlení koncepce k jejich dosažení. Když se nad tím zamyslíme, dějiny hudby by mohly tvořit součást obsahu Hudební výchovy i na 1.stupni, pakliže zvolíme vhodnou formu jejich zapojení, která by vedla k naplnění cílů této vzdělávací oblasti a byla s nimi v souladu.

V metodickém průvodci k učebnicím Hudební výchovy pro 1.stupeň ZŠ, jejímž autorem je Marie Lišková, se v charakteristice předmětu HV čtenář dočte, že kromě činností jako je zpěv, hra na nástroj, pohyb a poslech přináší hudební výchova i základní poznatky z hudební teorie a vhled do dějin hudby. „*Prostřednictvím vhledu do dějin hudby získávají žáci pojem o tradicích české hudební kultury, seznamují se však i s hudební kulturou jiných národů*“.¹³

4.1.3 Postoj filozofický

Římský politik, řečník a filozof M.T.Cicero řekl : „*Historia magistra vitae*“¹⁴, neboli podle překladu „Dějiny jsou učitelkou života.“ Někoho by mohlo napadnout, zda-li je pro lidi historie důležitá a jestli je potřeba ji znát. Otázkou je, co by bylo, kdyby lidstvo žádné dějiny nemělo, nebo je neznalo. Potom by lidé museli objevovat vše od začátku bez jakékoliv předchozí zkušenosti. Neměli by se z čeho učit, o co se opřít. Vše by vypadalo jako na počátku civilizace. Dějiny jsou důležité, jelikož lidem dávají nepřeberné množství poznatků a především zkušeností. Jsou důležité nejen pro naši současnost, ale i budoucnost. Proto i dějiny hudby jsou důležité, neboť bez nich bychom přišli o veškeré poznatky, které byli dosud v oblasti hudby objeveny.

---

¹³ Lišková, M.,2007,s. 24

¹⁴ Marcus Tullius Cicero – Wikicitáty [online.] 2008. [citováno 2009-07-30]. Dostupné z URL<http://cs.wikiquote.org/wiki/Marcus_Tullius_Cicero>

4.2 Přínos zařazení dějin hudby do výuky na 1.stupni ZŠ pro žáky

Tato podkapitola se snaží objevit a popsat možný přínos, který by zařazení dějin hudby do výuky mohlo mít.

4.2.1 Skrze Dějiny hudby k poznávání světa a k sebepoznání

Dmitrij Kabalevskij ve své knize O troch vel'rybách napsal: „*Hudba neexistuje pouze proto, aby nás bavila a činila nám radost v oddychovém čase, ale i proto, aby nám pomohla poznat svět, pochopit život lidí a také sebe sama*“.¹⁵

Mnoho autorů a to i v RVP se shodují na tom, že hudba je zvláštním druhem poznávání světa. Toto poznávání má emocionální charakter, což tvoří vyvažující protiklad k vědeckému, rozumovému poznávání světa. Hudba používá svůj specifický jazyk k tomu, co chce sdělit. Tento jazyk ovšem nemá jeden univerzální výklad, avšak může v každém z nás evokovat velmi podobné pocity. Tím, že se hudba spojí s našimi pocity, zkušenostmi, zážitky a myšlenkami způsobuje v našem vědomí individuální odlišnosti v chápání hudby a v jejím sdělení. Hudební řeč nelze přeložit slovy do našeho jazyka. Ale má tu výhodu, že je to jazyk srozumitelný všem národům, protože emoce a pocity, které v nás hudba vyvolává je blízké a známé všem lidem.

Hudba je především jazykem citu. Zachycuje a odráží citové reakce člověka na život a svět. Nepopisuje je, ale přímo je vzbuzuje. Děti si skrze hudbu uvědomují svět citů ostatních lidí, učí se je chápat a tak se učí i chápat samy sebe a svůj vnitřní svět. Skrze díla z různých období se děti naučí lépe chápat pocity, které lidé v té době měli, může jim hodně říci o způsobu jejich života, jejich radostech i potížích, aniž by k tomu používala slova. Navíc ve spojení s ukázkami ostatního umění té doby a zapojením tvořivých činností v hudební, výtvarné, literární nebo dramatické oblasti, jim pomůže ztotožnit se s tou dobou. (Poledňák, Budík, 1985)

Stejně tak jako lidé od počátku objevovali hudbu s jejími funkcemi a předávali si své zkušenosti a dovednosti z generace na generaci, měly by i děti objevovat hudbu. Michel Moreau ve své knize K hudbě přirozenou cestou píše: „*Cesta, kterou se ubírá vývoj hudby paralelně s vývojem lidstva, vytýčuje zhruba cestu hudební výchovy člověka od nejútlejšího věku*“.¹⁶ Pro dětský svět je typické právě to, že mají touhu neustále něco objevovat a poznávat. Odhalují k čemu slouží různé předměty v jejich okolí a jak se

---

¹⁵ Kabalevskij, 1976

¹⁶ Moreau, 1995, s. 4

s nimi zachází. Mají radost z pohybu, z ovládání svého těla, z pohybu vedeného hudbou, z používání svého hlasu, zkouší různé varianty použití svého hlasu a podle reakce okolí si upevňují formy, které jsou přijatelné.

Poznání skrze umění se uskutečňuje prostřednictvím estetického zážitku. A právě na prožitcích z dětství se dá dále stavět a navazovat, proto bychom jim měli přikládat velký význam.

4.2.2 Skrze dějiny hudby ke kultuře

Hudba je součástí kultury. Kultura je obrazem života lidí. Skrze hudbu se dovídáme o kultuře lidí nejen současných ale i lidí, kteří žili před námi a zanechali nám své kulturní dědictví.

4.2.3 Skrze dějiny hudby k umění

Hudba a všechny ostatní druhy umění jsou neoddělitelnou součástí života člověka. V umění se odráží úplně vše, čím člověk žije. „*V umění není nic, co by nebylo spojeno s člověkem a jeho životem. V životě člověka není nic, co by nenašlo svůj odraz v umění*“.¹⁷ V umění se člověk realizuje jako svobodná tvořivá bytost. Hudba je projevem lidské aktivity. „*Prostřednictvím uměleckých děl poznáváme nejenom jak lidé žili, ale i jak se cítili*“.¹⁸ Z. Máteová napsala : „*Komunikace prostřednictvím umění zvyšuje citlivost vnímání člověka a ten se stává lidštějším, více společenským a méně osamělým*“.¹⁹

4.2.4 Skrze dějiny hudby rozvoj hudebních dovedností

Společně s objevováním vzniku hudby se dají do výuky zapojit všechny složky hudební výchovy : vokální, hudebně pohybová, instrumentální i poslechová složka. Žáci se mohou zdokonalovat ve svém vokálním projevu, stejně tak jako všechny ostatní lidé začínali nejprve od základního nacházení tónu s využitím sebevyjádření, později

---

¹⁷ Kabalevskij, 1976

¹⁸ Poledňák, I., Budík, J., 1985

¹⁹ MÁTEJOVÁ, Z. - MAŠURA, S., Portál.cz-Úvod a historie muzikoterapie [online]. 2009 [citováno 2009-11-07]. dostupné z URL <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2395>>

přes zpívání v pentatonice až ke zpěvu ve dvojhlase či vícehlase , improvizaci v tónině a zpěvu na základě grafického záznamu.

V instrumentálních činnostech mohou žáci využít své přirozené touhy objevovat. Nejprve začnou rytmickou hrou na tělo a na různé rytmické nástroje ve spojení s tvorbou vlastních nástrojů a objevování různých možností hry na nástroj, kde také mohou použít poznatků z minulosti o tvorbě různých nástrojů. Dále pak improvizace jako projev sebevyjádření a seberealizace.

Hudebně pohybové činnosti žáky povedou k vlastnímu projevu jako reakci na znějící hudby jako přirozený projev člověka. Seznámení s různými jednoduchými lidovými tanci, které jsou součástí naší i cizí kultury a tak vést nejen k národní ale i multikulturní výchově.

Poslechové činnosti povedou k chápání hudebního jazyka v různých obdobích a objevování sdělení, které je v nich ukryto.

Žáci si tak osvojí hudební dovednosti na základě poznávání vývoje hudebního projevu našich předků.

4.3 Jak Zařadit dějiny hudby do výuky na 1.stupni ZŠ

4.3.1 Východiska

Východiskem návrhu zařazení dějin hudby do výuky na 1.stupni ZŠ je především využití smyslu a významu hudby. Význam hudby se v průběhu dějin měnil, ale všechny významy hudby prakticky přetrvávají dodnes. Hudba je pro lidi i nadále velmi důležitá. Chtěli bychom děti přivést k objevování hudby a způsobu její tvorby, k objevování významu a účelu hudby ve vztahu k vývoji hudebního myšlení a umění celkově. Chtěli bychom dětem pomoci nalézt „klíč“ do kouzelného světa hudby a to zejména v rámci projektů ve snaze dosažení intenzivního prožitku za využití mezipředmětového učení , které nám také umožní propojení všech druhů umění.

4.3.2 Postup

V 1. až 3.ročníku půjde spíše o podchycení významu hudby a jejího vývoje pro dnešní společnost. Zážitek z objevování a pronikání do tajů tvorby hudby, tak jako to objevovali naši předkové. To znamená pochopit účel hudby – vyjadřovat se skrze hudbu, vnímat sdělení ostatních skrze hudbu, zapojit pohybovou složku ve vztahu

k hudbě, tančit, radovat se z hudby, používat hudbu při slavnostních příležitostech jako doprovodný prvek, používat hudbu při různých běžných činnostech jako prvek stimulující naše city, mysl, pohyb, propojovat hudbu s výtvarnou, pracovní, dramatickou, tělesnou výchovou, ale i literární výchovou.

Ve 4.-5.ročníku se budeme snažit navrhnout možné propojení s učivem vlastivědy o dějinách českých zemí v rámci projektů, kde bychom chtěli propojit hudební výchovu s výtvarnou, literární, dramatickou a vlastivědnou složkou a umožnit žákům prožít si jednotlivá období, což by mělo vést k hlubšímu pochopení historických souvislostí. Půjde tak o pokus propojení vzdělávací oblasti Umění a kultura a Člověk a jeho svět.

V rozhovoru pro Český rozhlas v pořadu Host do domu odvysílaného 15.6.2009 se host Alena Ježková - autorka knih o historii pro děti - zamýšlela mimo jiné nad názvem výukového předmětu Dějepis na ZŠ. Co vlastně slovo Dějepis znamená, neboť takto zvolený název předmětu, jež je složeninou slov „děj“ a „pis“ spíše předznamenává, že půjde o opis dějin, což by však v žádném případě cílem být nemělo. Dle ní by nemělo být cílem hodin dějepisu memorování událostí z jednotlivých historických období, ale vnímání vztahu mezi minulostí, současností a budoucností. Je velmi důležité, aby si mladý člověk utvářel postoj ke světu. Způsob poznání světa by měl být ve všech oblastech dějin – v historických faktech, ale i ve výtvarném umění, kultuře, hudbě a dalších. Jedině tak, lze dojít k hlubšímu pochopení souvislostí. Tím, že se člověk učí dívat se na svět v širších souvislostech, se velmi vyvíjí – dochází k utváření hodnot. Už od začátku, kdy se děti učí o dějinách, by se měly učit ve vzájemných souvislostech. Alena Ježková také zdůraznila, že velmi důležitá je při tom emocionální složka.

Konkrétním návrhem možných aktivit a postupu se bude zabývat část Praktická.

4.3.3 Projektové vyučování

Projektové vyučování je metoda, o kterou se opírá RVP, jako o metodu, která umožní propojení vzdělávacích oblastí mezi sebou a napomůže tak dosažení cíle komplexního vzdělávání ve vzájemných souvislostech. Následující podkapitoly popisují nejprve co to projekt je, dále co nabízí a proč by byl právě projekt vhodnou metodou při zařazení dějin hudby do výuky na 1.stupni ZŠ.

4.3.3.1 Co je to projekt

Eva Vaduchová, která ve svém článku o knize Tatiany Pirnikové “Sny-projekty-dozrievanie“ cituje definici J.Průchy o projektu: „*Je to vyučovací metoda, v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých projektů a získávají tak zkušenosti praktickou činností a experimentováním*“.²⁰ A následně dodává: “*A právě osvobození dětského hudebního projevu od pasivity a strnulosti, důraz na samostatné objevování a improvizaci, integrace prvků dramatické výchovy do hudebně vzdělávacího procesu je podstatou hudební dílny*“.²¹ To znamená, že v projektu jde především o tvůrčí činnosti vedoucí k objevování. V projektu má tak hudební výchova, ale i ostatní předměty šanci vzít na sebe podobu dílny, kde s něčím vytváří.

4.3.3.2 Co projekt nabízí

V článku „Projektové vyučování v hudební výchově?“ Petra Bělohávková a Martin Ptáček na toto téma píší: „*Projekt slučuje disciplíny, vzájemně na první pohled neslučitelné. Svou šíří záběru vychovává komplexního jedince*“.²² Projekt jako interdisciplinární metoda nabízí zabývat se určitým problémem z několika pohledů. Obsahuje různé varianty úkolů a tak dává každému příležitost najít úkol odpovídající jeho zkušenostem a dovednostem. Každý by měl najít v projektu možnost se uplatnit. Skrze prožitou osobní zkušenost pak přináší lepší porozumění problému, což je principem projektu. Jde o propojování různých oblastí a nacházení vzájemných souvislostí. V našem případě půjde o vztah mezi hudební, literaturou, divadlem, výtvarným uměním a historií.

Na webové stránce www.projektovevyucovani.cz Zdeněk Dlabola popisuje projektovou metodu z obecného hlediska takto:

- *Je cílená, promyšlená a organizovaná*
- *Je intelektuální (teoretická) i ryze praktická*
- *Vyhovuje potřebám a zájmům žáků, ale též pedagogickému rozhodnutí učitele*

---

²⁰ VADUCHOVÁ,E.*Možnosti využití projektové metody v hudební výchově*. Hudební výchova:Praha 2008,roč.16, č.2, s.35,ISSN

²¹ Jako předchozí

²² BĚLOHLÁVKOVÁ,P.-PTÁČEK,M.*Projektové vyučování ?*Hudební výchova :Praha 2006, roč.14,č.2,s.29-30,ISSN

- *Je koncentrována kolem základní ideje, základního tématu*
- *Komplexně ovlivňuje žákovu osobnost*
- *Vyžaduje od žáka převzetí odpovědnosti za vlastní učení*
- *Je především „záležitostí“ dětí, pedagog vystupuje především v roli konzultanta, partnera*
- *Nabízí celistvé poznání, zkoumá problém z různých úhlů pohledu*
- *Má praktické zaměření a směřuje k upotřebení v životě*
- *Výsledný produkt projektu posiluje smysl učení, důležité je i zaznamenávání průběhu – procesu učení*
- *Je založen na týmové spolupráci dětí*
- *Propojuje život školy se životem obce, širší společnosti²³*

Projektová metoda tedy posiluje motivaci žáků. Učí je praktickým dovednostem, které jsou nezbytné v životě jako je spolupráce, umění slovní komunikace, formulace názoru, prosazení názoru, řešení problémů, tvořivost, vyhledávání informací.

---

²³ DLABOLA, Z. *Projektové vyučování - O projektech a výukových aktivitách* [online]. 2009 [citováno 2009-11-22] Dostupné z URL <<http://www.projektovevyucovani.cz/AboutProjects.aspx?menuTop=1>>

EMPIRICKÁ ČÁST

5 Dějiny hudby v učebnicích HV pro 1.stupeň

5.1 Cíl průzkumu

Cílem průzkumu bylo zjistit:

- v jakém rozsahu se učebnice HV pro 1.stupeň ZŠ zabývají Dějinami hudby

Formulace hypotéz

Formulace hypotézy č. 1:

Zmínky o dějinách hudby v učebnicích HV nejsou systematicky řazeny a neobsahují tak ucelený náhled na vývoj hudby.

Formulace hypotézy č. 2:

Zmínky o dějinách hudby jsou v učebnicích HV zařazeny nezáměrně, většinou jako motivační nebo demonstrační složku pro ostatními činnosti v HV.

5.2 Metody průzkumu

Pro zhodnocení rozsahu a formy zařazení dějin hudby v dostupných materiálech byla zvolena forma analýzy učebnic a metodických příruček od nakladatelství Nová škola a SPN pro 1.-5.ročník ZŠ.

5.3 Výběr učebnic

Pro analýzu byly vybrány dvě řady učebnic a metodických příruček a to z nakladatelství Nová škola a z SPN. Tyto učebnice jsou na základních školách nejvíce používané a zároveň jsou to jediné dvě ucelené řady učebnic pro výuku HV na 1.stupni ZŠ, které jsou v současnosti dostupné, přičemž řada učebnic z nakladatelství Nová škola začíná až od 2. ročníku.

Analyzované učebnice:

JAGLOVÁ, J.: *Hudební výchova 2 – učebnice pro 2.ročník základní školy*. Brno: Nová škola, 1998. ISBN 80-85607-66-2

JAGLOVÁ, J.: *Hudební výchova 3– učebnice pro 3.ročník základní školy*. Brno: Nová škola, 1999. ISBN 80-85607-82-4

JAGLOVÁ, J.: *Hudební výchova 4 – učebnice pro 4.ročník základní školy*. Brno: Nová škola, 2000. ISBN 80-7289-011-5

JAGLOVÁ, J.: *Hudební výchova 5 – učebnice pro 5.ročník základní školy*. Brno: Nová škola, 2001. ISBN 80-7289-036-0

LIŠKOVÁ, M.: *Hudební výchova pro 1.ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-028-5

LIŠKOVÁ, M., HURNÍK, L.: *Hudební výchova pro 2.ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-028-5

LIŠKOVÁ, M., HURNÍK, L.: *Hudební výchova pro 3.ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-027-7

LIŠKOVÁ, M., HURNÍK, L.: *Hudební výchova pro 4.ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-045-5

LIŠKOVÁ, M.: *Hudební výchova pro 5.ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-050-1

LIŠKOVÁ, M.: *RVP, školní vzdělávací program – Hudební výchova pro 1. stupeň základní školy-metodický průvodce*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7235-345-3

Všechny tyto učebnice z řady SPN byly Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy schváleny pod č.j.17 203/98-22 dne 10.dubna 1998 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy. „Tyto publikace jsou součástí koncepční řady učebnic pro 1. až 9.ročník základní školy“.²⁴

5.4 Analýza učebnic

Pro metodu analýzy učebnic byly sestaveny jednotlivé tabulky, do kterých byly zaznamenány počty vyskytovaných jevů dle zvolených kritérií.

5.5 Průběh průzkumu

Pro analýzu učebnic byly nejprve sestaveny jednotlivé tabulky, dle kritérií vedoucích k prokázání či vyvrácení hypotézy. Následně byly vyhledány všechny zmínky o dějinách hudby v každé z učebnic. Dle jednotlivých tabulkových kritérií byly zmínky analyzovány a po sečtení zapsány do tabulky – zvlášť pro řadu učebnic z nakladatelství Nová škola a zvlášť pro učebnice z nakladatelství SPN pro každý jednotlivý ročník. Následně byl zapsán celkový součet hodnot k danému kritériu. Získané hodnoty v jednotlivých tabulkách byly ihned porovnány a v komentáři pod tabulkou zhodnoceny. Celkové hodnocení je provedeno ve výsledku průzkumu.

---

²⁴ Lišková,2007, s.2

5.6 Jednotlivé tabulky s výsledky analýzy učebnic

Tabulka č.1

Počet zmínek z dějin hudby											
Nová škola						SPN					
1.	2.	3.	4.	5.	Celkem	1.	2.	3.	4.	5.	Celkem
-	2	4	9	14	29	0	8	17	20	22	67

Komentář k tabulce č. 1.

Z tabulky je patrné, že obě řady učebnic se o dějinách hudby začínají zmiňovat až od 2. ročníku. Počet zmínek o dějinách hudby stoupá s vyššími ročníky. Celkový počet zmínek o dějinách hudby je větší v učebnicích z nakladatelství SPN a to o více než polovinu.

Tabulka č.2

Počet zmínek o jednotlivých obdobích z hlediska kulturně-historického												
	Nová škola						SPN					
	1.	2.	3.	4.	5.	Celkem	1.	2.	3.	4.	5.	Celkem
Pravěké umění	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Starověké umění	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Románské umění	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gotika	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Renesance	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Baroko	-	0	1	1	2	4	0	1	3	2	5	11
Klasicismus	-	0	1	1	2	5	0	2	4	7	5	18
Romantismus	-	1	2	5	2	10	0	4	5	6	7	22
Hudba přelomu století a 20.století	-	1	0	2	8	11	0	1	5	5	5	15

Komentář k tabulce č.2

Obě řady učebnic se vůbec nevěnují počátky hudebního myšlení. Prvním obdobím o kterém se zmiňují je až období Baroka. V učebnicích z nakladatelství SPN je nejvíce zmiňovaným obdobím Romantismus, kdežto v učebnicích z nakladatelství Nová škola se nejvíce zmiňuje Hudba přelomu století 19/20. a 20.st. a Romantismu, což je období českých i evropských velikánů.

Tabulka č. 3

Pořadí zmínek o historických obdobích z dějin hudby v učebnicích Hv										
	Nová škola					SPN				
	1.	2.	3.	4.	5.	1.	2.	3.	4.	5.
1.	-	Rom.	20.st.	Rom.	Rom.	-	Rom.	20.st.	Rom.	Rom.
2.	-	20.st.	Klas.	20.st.	Rom.	-	20.st.	Klas.	Rom.	Bar.
3.	-	-	Rom.	Rom.	20.st.	-	Bar.	Bar.	Rom.	Bar.
4.	-	-	Rom.	Bar.	Bar.	-	Klas.	Klas.	Klas.	Bar.
5.	-	-	-	Rom.	Klas.	-	Rom.	Klas.	Bar.	Bar.
6.	-	-	-	Rom.	Klas.	-	Rom.	Bar.	Rom.	20.st.
7.	-	-	-	20.st.	20.st.	-	Klas.	Rom.	Klas.	20.st.
8.	-	-	-	Klas.	20.st.	-	Rom.	Rom.	Rom.	20.st.
9.	-	-	-	Rom.	Bar.	-	-	Rom.	Klas.	Klas.
10.	-	-	-	-	20.st.	-	-	20.st.	20.st.	Klas.
11.	-	-	-	-	20.st.	-	-	Klas.	20.st.	Klas.
12.	-	-	-	-	20.st.	-	-	Rom.	Bar.	Klas.
13.	-	-	-	-	20.st.	-	-	Rom.	Klas.	Rom.
14.	-	-	-	-	20.st.	-	-	Bar.	Klas.	Rom.
15.	-	-	-	-	-	-	-	20.st.	20.st.	Rom.
16.	-	-	-	-	-	-	-	20.st.	20.st.	Rom.
17.	-	-	-	-	-	-	-	20.st.	Klas.	20.st.
18.	-	-	-	-	-	-	-	-	Rom.	Klas.
19.	-	-	-	-	-	-	-	-	Rom.	Rom.
20.	-	-	-	-	-	-	-	-	20.st.	Bar.
21.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20.st.

Vysvětlivky k tabulce:

Bar.=Baroko

Klas.=Klasicismus

Rom.=Romantismus

20.st.= hudba přelomu století19/20. a 20.století

Komentář k tabulce č. 3

Z tabulky je patrné, že učebnice z nakladatelství SPN nezařazují zmínky o dějinách hudby chronologicky. V učebnicích Nové školy také nejde o chronologický pohled na dějiny hudby. Jednotlivé zmínky jsou do učebnic řazeny spíše v návaznosti na hudební teorii - jako příklad k demonstraci.

Tabulka č.4

Počet zmínek o konkrétních prvcích z dějin hudby												
	Nová škola						SPN					
	1.	2.	3.	4.	5.	Celkem	1.	2.	3.	4.	5.	Celkem
O daném období	-	0	0	0	3	3	0	2	0	0	2	4
O skladateli	-	2	3	6	9	20	0	2	5	3	9	19
O skladbě	-	2	0	1	4	7	0	2	11	9	11	33
O technice komponování	-	1	1	0	2	4	0	2	1	3	2	8
O účelu daných skladeb	-	0	1	1	3	5	0	1	3	5	4	12
O způsobu provedení skladby	-	0	0	0	2	2	0	0	0	2	2	4
O hudebních nástrojích daného období	-	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0

Komentář k tabulce č. 4.

Z tabulky je patrné, že zmínky z dějin hudby se týkají především skladatelů – jejich života a díla, namísto kulturně historického období jako celku.

Tabulka č.5

Počet zmínek z dějin hudby spojených s jinými činnostmi												
	Nová škola						SPN					
	1.	2.	3.	4.	5.	Celkem	1.	2.	3.	4.	5.	Celkem
Poslechové činnosti	-	2	4	8	10	24	0	7	15	17	11	50
Vokální činnosti	-	0	1	4	10	15	0	2	5	11	6	24
Instrumentální činnosti	-	1	1	0	1	3	0	2	2	0	0	4
Hudebně pohybové činnosti	-	1	0	2	4	7	0	1	2	2	1	6
Tvůrčí činnosti	-	1	1	1	1	4	0	0	1	0	4	5
Dramatické činnosti	-	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Výtvarné činnosti	-	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	1
Vědomostní činnosti spojené s hudební teorií	-	0	1	4	5	10	0	1	2	6	8	17

Komentář k tabulce č. 5

Zmínky o dějinách jsou nejvíce spojené s poslechem skladeb a dále pak s vokálními činnostmi. Zmínka o dějinách slouží především jako motivační a demonstrační prvek pro tyto činnosti.

5.7 Výsledky průzkumu – potvrzení/vyvrácení hypotéz

Hypotéza č.1:

Zmínky o dějinách hudby v učebnicích HV nejsou systematicky řazeny a neobsahují tudíž ucelený náhled na vývoj hudby.

Z tabulky č.1 je patrné, že učebnice se zmiňují o dějinách hudby. Z tabulky č.2 a 3 však vyplývá, že zmínky o dějinách hudby nejsou kompletní. Objevují se bez jakéhokoliv chronologického uspořádání, z čehož vyplývá, že žák si nemůže vytvořit ucelenou představu o vývoji hudebního myšlení.

Na základě těchto informací zjištěných při analýze učebnic se lze domnívat, že předem stanovená hypotéza se potvrdila.

Hypotéza č. 2:

Zmínky o dějinách hudby nejsou v učebnicích HV cílem, nýbrž jen prostředkem zastupujícím motivační nebo demonstrační složku pro ostatní činnosti v HV.

Z tabulky č. 5 je patrné, že zmínky o dějinách hudby v učebnicích HV jsou především spojené s jinými činnostmi a to nejvíce s činnostmi poslechovými. Z tabulky č. 4 vyplývá, že tématy zmínek o dějinách hudby jsou především život a dílo skladatelů a ne náhled na celé historické období a vývoj hudebního myšlení od počátku. Lze se domnívat, že zmínka o dějinách hudby není v těchto případech samotným cílem, ale jen prostředkem k dosažení cíle v jiných činnostech HV, což by objasňovalo pravděpodobný důvod k nesystematickému řazení zmínek o dějinách hudby.

Na základě těchto informací zjištěných pro analýze učebnic se lze domnívat, že předem stanovená hypotéza se potvrdila.

PRAKTICKÁ ČÁST

Tato část se zabývá konkrétními návrhy možných činností, které by šlo využít v projektovém vyučování s úmyslem zapojit hudební, výtvarnou, dramatickou i literární složku za cílem objevování světa a minulosti. Nejprve se zaměříme na to, jak lze vytvořit projekt, co vše by měl obsahovat, jak postupovat, dále pak možnosti přenositelnosti projektu. Další část se bude zabývat konkrétními návrhy aktivit pro projekty k jednotlivým historickým obdobím. Celá tato kapitola by měla posloužit jako inspirace pro učitele při tvorbě vlastních projektů.

6 Postup při tvorbě projektu

6.1 Prvotní kroky

Nejprve je třeba si uvědomit, že pokud začínáme s projekty a nemáme prozatím mnoho zkušeností s projektovou metodou, je lépe začít s projekty menšími, které poslouží jako odrazový můstek pro projekty větší, časově, materiálně i pedagogicky náročnější. Menší krátkodobý projekt může trvat třeba jen jednu nebo několik vyučovacích hodin v rámci jednoho dne, zatímco větší dlouhodobý projekt, může trvat i několik měsíců. Projekt může být uskutečněn v rámci jednoho předmětu. Naším záměrem však bude zapojení více předmětů dohromady a propojit tak výukové oblasti.

6.2 Co má projekt obsahovat

Aby byl projekt úspěšný je nezbytné, aby obsahoval části, které dohromady tvoří ucelenou strukturu.

Při přípravě projektu je třeba si uvědomit:

1. **Téma projektu** - na kterém chceme s žáky pracovat.
2. **Cíl projektu** - záměr kterého chceme dosáhnout. Jakou oblast chceme postihnout a co má být finálním produktem.
3. **Prostředky k dosažení cíle** - návrh aktivit, promyšlení mezipředmětových vztahů, klíčových kompetencí.
4. **Plánování** – vytvoření časového harmonogramu
5. **Způsob prezentace** - výstupy

6. **Hodnocení** – Co hodnotit? - (průběh, finální produkt, spolupráce, sebehodnocení) a Jak hodnotit?

7. **Materiální zabezpečení**

6.3 Přenositelnost projektu

Mluví-li se o projektu a jeho přenositelnosti, je to velmi složitá záležitost. Každý projekt je tvořen jakoby „na míru“ určité skupině. Hraje tu roli řada vnitřních a vnějších faktorů. Zejména z hlediska materiálových a technických podmínek, jen těžko lze najít školy stejně pro projekt vybavené. Do projektu se mohou promítnout podmínky lokalizace školy, místní a krajové zvyky, tradice a historické souvislosti. Dále pak velikost školy, harmonogram školních akcí a tudíž i příležitosti k prezentaci výsledků, kooperace učitelů v rámci školy a mnoho dalších. Jde také o rozdílnosti ve složení skupiny žáků - jejich zájmy, schopnosti a dovednosti, které mohou v projektu využít.

Nelze tedy říci, že projekt s veškerými aktivitami a s časovým harmonogramem by mohl být aplikovatelný pro jinou skupinu žáků z jiné školy. Co je přenositelné, je téma projektu a z části i cíl. Ovšem cíl musí být upraven podle konkrétních potřeb dané skupiny, která se chystá na projektu pracovat. Návrh aktivit, který vychází z cíle by mohl být do jisté míry přenositelný, ovšem za předpokladu úprav dle záměru konkrétního projektu a materiálových možností. Plánování, výstupy, hodnocení i materiálové zabezpečení lze brát pouze jen jako inspiraci, která však může posloužit jako vodítko k vytvoření vlastních projektů.

7 Návrhy projektů

Tato kapitola se zabývá návrhy projektů k jednotlivým historickým obdobím a možnými aktivitami, které by se v rámci projektu dali provést. Záměrem této části není předložit hotové projekty, které by šlo přesně takto přenést do jakéhokoliv školního prostředí, neboť to ani není reálně možné, jak vysvětluje výše uvedená kapitola. Proto ani některé části nejsou v popisech projektů detailně zmíněny. Jde spíše o to, dát podklad sloužící učitelům jako inspirace při vlastní tvorbě projektu.

7.1 Projekty pro 1. -3 ročník

Výběr témat

Při výběru téma projektu a cílů je nutné zohlednit věkové zvláštnosti cílové skupiny, úroveň myšlení v tomto věku, zájmy, schopnosti a dovednosti, na což se váže volba aktivit a strategií.

Pro toto období jsme vybrali témata z nejstarších dějin světa – období pravěku a starověku, a to z důvodu potřeby poznávání světa v chronologické linii, neboť děti by se stejně tak jako lidé dříve měly naučit poznávat svět kolem sebe úplně od začátku a díky tomu si osvojit základní dovednosti v mnohých oblastech.

Přístupy

Pro děti nižšího mladšího školního věku je velmi významné užití pohádek a příběhů. V příbězích se skrývá odpověď na spoustu rozumem nevysvětlitelných jevů. Od pradávna vznikaly příběhy o mnohých jevech a věcech z bezprostředního okolí lidí, které si nedovedli vysvětlit. Lidé vymýšleli různé příběhy pro vysvětlení, které zobrazovali nejen jejich fantazii, ale i způsob myšlení. Pohádka, která se snoubí s fantazií je velmi podobná dětskému myšlení, neboť ony nejsou schopné takové rozumové úvahy jako dospělí lidé. Pohádky významně působí na osobnost dítěte. U dětí pohádky pomáhají utvářet vnitřní ideály, podněcují jejich fantazii a myšlení. Významně působí na citovou složku a jsou jakousi potravou pro duši. V pohádkách děti nacházejí odpovědi na své otázky. Ve výuce představuje pohádka velmi dobrou formu, jak přiblížit skutečnosti dětem cestou, která odpovídá jejich chápání a uvažování o světě.

Jelikož v tomto věku ještě není rozvinuta schopnost čtení s porozuměním do takové míry, aby si samy děti mohly nastudovat kapitoly o určitých tématech, je vhodné používat co nejvíce obrazového a vizuálního materiálu, který pomůže k utváření

představ. Proto součástí jednotlivých projektů bude i obrazová prezentace. Je potřeba zařadit aktivity využívající co nejvíce smyslové vnímání .

PROJEKT č. 1

Téma – Na pár dní v Pravěku

Cíl – Na základě prožité zkušenosti si žáka utvoří představu o životě v pravěku

Věková skupina – 6-7 roků(1.ročník)

Délka trvání – několik projektových dnů

Prostředky k dosažení cíle:

Průřezová témata – Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova, Environmentální výchova

Předměty – Výtvarná výchova, Pracovní činnosti, Hudební výchova, Prvouka, Dramatická výchova

Kompetence – k učení, k řešení problému, komunikativní, sociální a personální, pracovní

Oborové cíle:

- **HV** – žák kreativně objevuje zvukové možnosti předmětů z přírody, dokáže napodobit předebrané rytmy a zvuky, zkouší vlastní improvizaci na vyrobené nástroje
- **VV, PČ** – žák kreativně přistupuje k přírodním materiálům a dokáže je využít ve svůj prospěch
- **PRV** – žák pozoruje dění v přírodě – všímá si, dokáže vyhodnotit význam dění, situaci a chápe význam přírody pro člověka

Postup při činnostech:

CO VÍME O PRAVĚKU

1. Úvodní evokace - Brainstorming – Co si představíte, když se řekne pravěk? - žáci říkají všechno co je napadne, následují shrnutí toho jaké pojmy se objevily nejčastěji
2. Přečtení příběhu o pradávných dobách – Jak to bylo (příloha č.1)
3. Diskuze o tom co žáci vědí o pravěku - způsob života, obživa, ...

4. shlédnutí obrazové prezentace o pravěku(příloha na CD č.1) – diskuze, co jsme věděli, co jsme se dozvěděli nového

STAVBA CHÝŠE

Organizace prostorová – v přírodě .Organizace činnosti - skupiny (cca po 4)

Úkol:

1. postavit si z dostupného materiálů v okolí příbytek (bez nástrojů jaké máme dnes)
2. stanovit si priority stavby (pevnost, funkčnost, estetika,...),
3. volba materiálu: traviny, klacky,...
4. výběr strategického místa

Cílem není pouze jenom výsledný produkt, ale kooperace v e skupině, schopnost prosadit svůj názor, akceptovat názor druhého a dohodnout se

Výstup a hodnocení – Skupina představí svůj výtvar – popíše postup stavby, objasní jednotlivé kroky postupu, zhodnotí spolupráci ve skupině

SBĚR PLODŮ

Organizace prostorová – v přírodě ,Organizace činnosti – skupiny po 4 dle příbytků

Úkol:

1. nasbírat plody lesa, o kterých si myslí, že by jim mohly být užitečné
2. třídění na jedlé a nejedlé
3. k čemu dalšímu by mohly nejedlé plody sloužit

Hodnocení: Hodnocení skupin obtížnosti úkolu

VÝROBA KORÁLEK A OZDOB, NÁDOB

Organizace prostorová – ve třídě, Organizace činnosti – individuální

Úkol:

- výroba nádob z keramické hlíny – z vyválených válečků poskládaných na sebe nebo vytvarovaných z 1 kusu hlíny – před vypálením ozdobit jednoduchými vrypy a symboly, k čemuž poslouží klacíky
- výroba ozdob z kousků dřeva, kamínků a přírodnin (náramky, korále, náušnic,...)

VÝROBA HUDEBNÍCH NÁSTROJŮ a práce s nimi

Organizace prostorová – třída, Organizace činnosti – individuální

Materiál – kamínky, oříšky, žaludy, šišky, trávy, dutá stébla, klacíky, listy,...

Úkol:

- Vybrat přírodniny, které by mohly vydávat nějaký zvuk
- objevování zvukových možností přírodnin - délka zvuku, výška zvuku, síla zvuku, vzájemné porovnávání
- Výroba jednoduchých nástrojů z přírodních materiálů – chrastidla – z ořechů, „dřívka“ z klacíků, „píšťalky“ z dutých stébel
- Zvukomalebně ztvárnit přírodní jevy pomocí nástrojů – východ slunce, noc, různé intenzity deště, vítr, příchod zimy,...
- rytmická cvičení – opakování rytmu po náčelníkovi - údery na vyrobené nástroje (nebo hrou na tělo)
- sluchová cvičení – se zavázanýma očima rozpoznat na co se hraje
- improvizace na nástroje - jeden začne hrát, ostatní naslouchají, pak přidá se další a dotváří – jde umění vzájemného naslouchání se zapojením estetického citění – proměny intenzity síly zvuku

PŘÍPRAVA NA LOV MAMUTA

Organizace prostorová – v přírodě, Organizace činnosti – frontální

Úkol:

1. Trénink pohybu v přírodě – různé druhy chůze – pomalá plíživá, rychlá postup vpřed, do strany, vzad,...atd. Nutnost: co nejnižší intenzita zvuků, hbitost, reakce na znamení.
2. Pozorování okolí - reakce na signály, všímání si znamení
3. Příprava náčiní pro lov – papírové koule z novin

PROSBA O ZDAR V LOVU

tanec se zpěvem v kruhu

1. sedíme kolem ohně, opakujeme motivy po náčelníkovi - nabývání na intenzitě síly zvuku – z piana do forte, ale také na obtížnosti - k tomuto využít zpěv na různé slabiky,
2. chytíme se kolem ramen, vstaneme, houpavý krok stranou, zrychlování
3. zakončíme bojovým pokřikem - dodání si odvahy

LOV MAMUTA

Organizace prostorová – v přírodě, Organizace činnosti – 2 skupiny

Úkol:

1. stopování - hledání schovaných znamení a stop - tajné zprávy s úkoly a údaji o směru
2. vysílání signálů – domluva mezi členy skupiny beze slov – zvuky+mimika – nechtějí se prozradit
3. nález mamuta(druhá skupina) – vzájemný zápas – Lovci trefování papírovými koulemi mamuta. Každý mamut má 3 životy, při chycení koule mu život zůstane. Každý lovec si počítá kolikrát se trefil. Lovci musí strategicky použít papírové koule, aby „mamutům“zbylo co nejméně životů.
4. nakonec tanec v kruhu – radostná oslava úlovku – vítězný pokřik
5. vyhlášení nejlepšího lovce

JESKYNNÍ MALBY

Organizace prostorová – v přírodě nebo ve třídě, Organizace činnosti – individuální nebo skupinová

Úkol:

- ztvárnit zážitek z lovu – kreslení klacíky nebo prsty obrázky do hlíny a písku - malování bahnem na papír
- možnost vyzkoušet kresbu na kameny/papír přírodními barvivy získanými z plodů(borůvky, šípky, květ pampelišky, jeřabiny, plod černého bezu,...)

Hodnocení – jaká technika byla efektivnější

Závěrečné hodnocení aktivit – Která se líbila nejvíce a proč? Co jsme se naučil o nového pravěku?

Prezentace výsledků – vytvoření malé výstavy z výrobků vytvořených během projektu a z fotografií pořízených během aktivit - k jednotlivým aktivitám vytvořit hodnocení obliby - hvězdičky

PROJEKT č.2

Téma - Starověké Řecko

Cíl – přenesení antických ideálů – KALOKAGHATEA - do výuky

Věková skupina – 7-9 roků (2.-3. třída)

Délka trvání – několik projektových dnů

Prostředky k dosažení cíle:

Průřezová témata – Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova,

Předměty – Tělesná výchova, Výtvarná výchova, Pracovní činnosti, Hudební výchova, Prvouka, Literární výchova

Kompetence – k učení, k řešení problému, komunikativní, sociální a personální, pracovní

Oborové cíle:

TV – žák rozvíjí svoji tělesnou zdatnost, vytrvalost a přirozenou soutěživost, morální pravidla fair play

VV a PČ – žák se seznamuje se symboly používaných se Starém Řecku – skrze práci s nimi se rozvíjí jeho grafomotorika, myšlení v hledání cest; žák využívá své fantazie k vytvoření představy, kterou následně dokáže ztvárnit v nové technice – kašírování a malba; žák se seznamuje s prvky stavitelství v antice

HV – žák sám pokusy objevuje změny vlastností zvuků - výšku a sílu tónů při změně podmínek; učí se zpěvu v pentatonice a improvizované hře na nástroj za účelem zvukomalby

PV – žák získává představu o životě a způsobů myšlení lidí v dávných dobách

LV – žák se učí kultivovanému přednesu – využívá různou sílu a zabarvení hlasu v určitém tempu

Postup při činnostech:

Hádanka – Budeme si vyprávět o zemi, kde se konaly 1. olympijské hry. Víte, kde to bylo?

OLYMPIJSKÉ HRY

1. úvodní evokace - diskuze: Znáte olympijské hry? Co o nich víte? Jak často se konají? Jaké disciplíny? Jak vypadaly olympijské hry ve starém Řecku, co myslíte?
2. PowerPoint prezentace - část o Olympijských hrách ve starém Řecku (příloha CD)
3. Sportovní den (na hřišti) – variace na disciplíny jako ve starém Řecku:
  - běh na 192,7 m – děti si samy odměří
  - Vytrvalostní běh
  - Volný zápas – místo toho kohoutí zápasy nebo zvolit jiný způsob zápasu
  - Zápas – místo toho přetahování v sedě zády k sobě s napnutými nohama s cílem dostat se na území soupeře
  - Jízda na koni – místo toho běh po čtyřech(ráčí běh) na 50m
  - Závodů běžců v plné výzbroji – místo helmy a šítu jako výzbroje použít školní tašku
  - Pětiboj – běh 50 m, zápas (stoj proti sobě opřeny napnutýma rukama o ramena soupeře s cílem dostat se na území soupeře - soupeře si vylosují) , hod diskem(nahradit míčkem), hod oštěpem(nahradit klacíkem), skok do dálky
    - Soutěží jednotlivci
    - Soutěžící musí složit olympijskou přísahu
    - vítěz nemusí být jen jeden jako to bývalo v Řecku, ale za každou disciplínu a potom zvolit celkového vítěze, který dostane věnec
    - účastnit se mohou i děvčata, ne jenom muži jako ve Starém Řecku
    - soutěžící nemusí soutěžit nazí
    - před, během a po olympijských hrách je nařízen mír – hádání se, ubližování, podvádění, praní se a nedodržování pravidel nebude tolerováno!

ŘEČTÍ BOHOVÉ

Prostorová organizace(ve třídě), Organizace činností(frontální i individuální)

1. úvodní evokace: Stejně tak jako lidé v Pravěku měli své Bohy, kterých si vážili a snažili se s nimi vycházet v dobrém, tak i ve Starém Řecku existovali Bohové. Ti měli také velkou moc a sílu nad vším, co se na zemi dělo a dokonce měli lidskou podobu. Jací myslíte, že existovali Bohové? (Nejvýznamnější řečtí bohové – příloha č.2) Existují příběhy, které nám o řeckých Bozích vyprávějí.
2. **četba báje** Prométheus (Alena Ježková – Řecké báje – příloha č.3)
3. **Hra na bohy**

- a. žáci si zvolí Boha, kterým by s chtěli stát – mohou si vymyslet nového imaginárního Boha – sepíší si nad čím mají moc, co vše dovedou, co je v jejich silách
- b. výroba masek bohů - např. Bůh Země, Bůh Slunce, Bůh Větru,...

Návod: Z hlíny vytvoření přední strany tváře boha. Na hliněný pozitiv kaširování několika vrstev novin namočených v lepidle na tapety nebo škrobové vodě. Po zaschnutí sloupnutí ztvrdlé masky a nabarvení temperovými barvami. Je třeba vymyslet, jak masky nosit? Pokud masky velikostně přibližně sedí na obličej dětí, stačí jen vytvořit dírky po stranách a provléknout gumičku. Pokud budou masky větší, a řečtí bohové byli gigantických rozměrů, je možno připevnit masku na tyčku a držet před obličejem.

- c. žáci se v maskách jako bohové představí - řeknou nad čím mají moc a o svých vlastnostech
- d. vymyslet tanec bohů s jednoduchým doprovodem lyry
- e. následně mohou být masky vystaveny

Pozn. Masky využívány v řeckém divadle – zobrazovali různé emoce. Jelikož divadlo mohli hrát jenom muži, byla to i cesta, jak ztvárnit ženské postavy.

LABYRINT

Prostorová organizace – ve řídě, Organizace činnosti - individuální

Labyrint je symbolem cesty do duše člověka – ve starém Řecku měl duchovní rozměr. Řekové se snažili o nalezení podstaty člověka – KALOKAGHATEA – harmonie mezi duší a tělem.

1. Úvodní evokace - Ukázka obrázku s různými spirálami. Co vám to připomíná?
Co to je labyrint? Setkali jste se s ním už někdy?
2. Obtahování a kresba labyrintů (tužkou, pastelkou, perem a tuží)
  - a. Nejprve pastelkou obtahování různých typů spirál(od oblých k hranatým)
  - b. Hledání cestiček v předtištěných labyrintech – z venku dovnitř a zevnitř ven.
  - c. Kreslení vlastních spirál, vymýšlení různých tvarů spirál. Zkoušet obě varianty – dovnitř i ven.
  - d. Tvorba labyrintových hádanek pro své spolužáky.
3. šperky s motivy labyrintů(drátkování) - Výroba náušnic, náramků, přívěsků z drátků drátkování - s motivy různých spirál
4. hlavice sloupů – zdobení
  - a. ukázka hlavic sloupů a chrámů – v prezentaci
  - b. kresba nebo modelování hlavic sloupů - využití spirálovitých symbolů

POKUSY s vlastnostmi zvuku

MONOCHORD

Úkol:

1. napnout vlasec/gumu/strunu mezi dvě děti – postupně zkracovat délku– porovnávat vlastnosti zvuku
2. obměna1– na spodek prázdné krabičky od sýra napneme gumičku – vyzkoušíme brknout, pak vložíme zleva pod gumičku napříč kratší strany krabičky špejli a brkneme – porovnáme zvuk při posunu špejle
3. Výroba „monochordu“ - připravit si hranol dřeva, na horní plochu zavrtat proti sobě 2 šrouby/hřebíky, mezi ně napnout strunu, vlasec upevnit co nejnižší, místo kobyly pod strunu posouváme špejli

TROUBY - zkouška akustiky

1. mluvení do trouby – ze svinutého papíru různé velikosti, z papírových rolí, z trychtýře plastového/kovového, z dlaní rukou - porovnání hlasitosti – u různých typů trub
2. pozorování změny akustiky v různých podmínkách – různé místnosti: třída, chodba, tělocvična,...;různá místa v místnosti

Pozn. Trouby využívání v řeckém divadle, aby bylo lépe slyšet v ohromných přírodních otevřených řeckých divadlech, které pojali tisíce diváků. (Viz prezentace Řecko)

PENTATONIKA

1. úvodní evokace - Staří Řekové věřili, že hudba má velký význam pro duši člověka. I vládci v té době se věnovali zpěvu, recitaci poezie a hře na lyru.
2. zpěv motivků z pentatonické stupnice
3. vícehlas: každá skupina zpívá stále svůj motiv – Dochází k vzájemnému ladění?
4. nástrojová improvizace: metalofony, xylofony (nechat pouze kameny z pentatonické stupnice)
5. příběh o Orfeovi s nástrojovým doprovodem (Příloha č. 4)
  - převyprávění příběhu o Orfeovi – každý žák určitou část.
  - Vytvoření zvukomalebného nástrojového doprovodu – improvizace v pentatonice na xylofon, metalofon, klavír(lze na černých, ale aby to ladilo s ostatními nástroji lze na i bílých – jako pomůcka poslouží označení příslušných kláves), případně pentatonické flétny nebo zobcové pro zkušenější hráče.

Závěrečné hodnocení projektu

Hodnocení jednotlivých činností – oblíbenost, přínos

Návrh: Založení projektového deníčku – zaznamenávání v heslech: co se který projektový den se dělo, co jsem se dozvěděl nového, co mě nejvíc zaujalo, co bych se chtěl dalšího dozvědět.

7.2 Projekty pro 4.-5. ročník

Výběr témat

Chceme-li dějiny hudby zapojit do výuky ve vyšších ročnících 1. stupně, měli bychom hledat témata v rámci kurikula, která by s tím korespondovala. V rámci 4. a 5. ročníku se přímo nabízí propojení s Vlastivědou, kde se žáci učí o českých zemích v minulosti. Učí se je po jednotlivých historických obdobích, stejně tak jako dějiny hudby se dají rozdělit dle kulturně historického hlediska na jednotlivé epochy. Zajímavější by však bylo, kdyby témata projektů byla více konkretizována a historická epocha by byla představena spolu s konkrétní osobou nebo událostí z historie. Žáci by tak měli příležitost seznámit se na konkrétním příkladu s aspekty té doby, a utvořit si tak hlubší představu.

Typy aktivit

Je třeba brát ohled na věk žáků. V období 4. a 5. ročníků se úroveň myšlení posouvá od konkrétního k abstraktnímu. Žáci jsou schopni logického myšlení, rozumových úvah a do jisté míry i přenášení souvislostí. Navíc jejich chápání časové posloupnosti je v tomto věku daleko více rozvinutější. Dále je třeba rozvíjet jejich schopnosti v oblasti komunikační a mediální, kde se učí využívat různých druhů zdrojů k získání informací.

PROJEKT č. 3

Téma – Legenda o svatém Václavu

Cíl – vytvoření si celkové představy o době za vlády svatého Václava a uvědomění si přesahu do doby dnešní

Cílový produkt : dramatické představení ve spojení s písní Jarka Nohavici – Legenda o sv. Václavu

Věková skupina – 4. ročník

Délka trvání – několik projektových dní

Prostředky k dosažení cíle:

Průřezová témata – Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova, Mediální výchova

Předměty – Vlastivěda (Lidé a čas), Výtvarná výchova, Pracovní činnosti, Hudební výchova, Dramatická výchova, Literární výchova

Kompetence – k učení, k řešení problému, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní

Oborové cíle:

VL – žák si rozšíří své dosavadní znalosti o Sv. Václavu, uvědomění si významu této postavy z dějin a přesah do dnešní společnosti

VV a PČ – žák se seznámí a vyzkouší si techniky a námětu z té doby; kreativně přistupuje k tvorbě rekvizit a scény pro představení – využívá při tom znalosti z předchozích aktivit projektu.

HV – žák z textu a melodie písně rozeznává vzkaz autora

LV – žák vyhledává, třídí a porovnává informace v textech

DV – žák vymýšlí různé varianty pantomimického ztvárnění děje písně

Postup při činnostech:

1. Evokace: Hádanka : Hádej, která osobnost dnes přijde mezi nás! Je to významný muž, kníže, měl bratra, jméno jeho bratra začíná na písmeno B.
2. Brainstorming - Co se vám první vybaví, když se řekne sv. Václav? – každý napíše na lísteček svoji myšlenku – z těchto myšlenek dohromady vytvoření myšlenkové mapy - řazení pojmů do skupin a podskupin, hledání vazeb. Na závěr vyhodnocení výsledku.

LEGENDA O SV. VÁCLAVU

Organizace prostorová: třída, organizace činnosti: frontální, skupinová

1. poslech písně Jaromíra Nohavici + text k dispozici (příloha č.5)
2. četba článku z Vlastivědy *Kníže Václav a Boleslav* (Starší obrazy české – Harna, J., str. 12 a 13)
3. práce ve skupinách s textem písně a textem v učebnici - diskuze nad tím, co se v obou textech shoduje a co liší (každá skupina pracuje na určitém úseku textu)

SVATOST – PATRONÁT

Organizace prostorová: třída, knihovna; Organizace činnosti: frontální, skupinová

1. Brainstorming – co znamená být svatý?
2. Diskuze - Jak se někdo může stát svatým? Proč byl kníže Václav prohlášen za svatého? Proč se stal patronem českého státu? Význam sv. Václava pro náš národ – Kde všude se objevuje postava sv. Václava ve věcech státních? (pomník sv. Václava, 28.9. – státní svátek, Svatováclavská koruna, svatováclavská orlice,...)
3. Píseň ke sv. Václavu – Svatováclavský chorál – poslech (příloha CD)
  - a. diskuze nad slovy chorálu – jak na nás působí
  - b. rozbor hudby – kdo zpívá? S doprovodem nebo a capella? Jednohlas nebo vícehlas? Jaká je nálada písně?
4. obrazová prezentace v PowerPoint (příloha CD)
5. Úkol: ve skupinách zjistit, které stavby v okolí jsou zasvěceny sv. Václavu (kostely, kaple, pomníky,...)
  - a. Vymezení území
  - b. Porovnání výsledku mezi skupinami

BADATELÉ

Organizace prostorová: třída, knihovna; Organizace činnosti: skupinová

Úkol:

1. probádat některou z těchto oblastí: rodina knížete Václava, podoba pražského hradu+stavby, pokrmy té doby, oblékání, obchod v době Václavově - k dispozici: učebnice, encyklopedie, internet

2. výsledky bádání zaznamenat na plakát – zapsat hlavní body, doplnit kreslenými či nakopírovanými obrázky s popisky

Prezentace: ústní prezentace skupinové práce – představení výsledů bádání + plakát - výstava

Hodnocení : Zhodnocení práce ve skupině – komunikace, role, kooperace

Zhodnocení přínosu – Co jsem se naučil?

PEČETI Z VČELÍHO VOSKU

Organizace prostorová: ve třídě, organizace činnosti: individuální

- K čemu pečeť slouží? Kdo ji používal?
- Vyhledávání obrázků pečeti na internetu (odkaz:
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Pe%C4%8De%C5%A5>>)

Úkol:

1. Volba motivu, který by měla pečeť zobrazovat – vázané na postavení vlastníka pečeti
2. Představa, kdo bych mohl být v dějinách – jaké významné postavení zastupovat
3. volba raznice pro vlastní pečeť – rydlem vyrytí negativu do : brambory, lina(přilepit na dřevěný špalíček), nebo kulatého dřevěného hranolku
4. vytvoření otisku do nakapaného včelího vosku
5. možnost přidavku potravinářský barev do vosku

INICIÁLA

Úvodní evokace: Co je to iniciála? - diskuze

První písmeno slova kapitoly nebo odstavce, které je od ostatních výrazně odlišeno velikostí, barvou, nebo tvarem, může být dotvořeno výtvarným obrazem. Nachází se v knihách rukopisných – Jaké nástroje se pro psaní používaly?(ptačí drůbeží brka, štětečky)

Internetové odkazy:

- k podpoření představy lze využít vyhledávání obrázků iniciál na internetu, nebo odkaz na Kodex Gigas – <<http://www.kb.se/codex-gigas/cze/highlights/>> Tzv. Dáblova bible, pojmenována díky velké iluminaci d'ábla, obsahuje velké množství

iniciál. Tato kniha, která byla ve 13. st. vytvořena v Čechách a za 30. leté války odcizena Švédům z pražského hradu, je k dispozici k online prolistování na webových stránkách švédské národní knihovny ve Stockholmu.

- Vznik a vývoj Písmo - <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=3397>>
<<http://www.sshopct.cz/polygrafie/fpodklady/2.1.Pocatky.pisma.a.tisku.pdf>>

Úkol:

1. vytvořit iniciálu do tehdejší kroniky
  - a. téma - článek o sv. Václavu – první slovo Václav
  - b. materiál: brka, pera a barevné, papír – brko nutno vyrobit
2. Hodnocení: porovnání práce psaní s brkem a perem
3. Prezentace: výstava prací

LEGENDA O SV. VÁCLAVU - představení

Organizace prostorová: třída, tělocvična pro nácvik; Organizace činnosti: frontální, individuální

1. Opakovaný poslech a zpěv písně – Legenda o sv. Václavovi od Jaromíra Nohavici
2. Brainstorming – návrhy dětí, jak by tato píseň šla scénicky ztvárnit
3. Analytická práce s písní:
  - a. Jaké postavy vystupují?
  - b. Jaké je prostředí?
  - c. Jaké rekvizity jsou potřeba?
4. rozdělení si rolí – sbor a herci
5. příprava scény, kostýmů, rekvizit
6. nácvik – zpěvu, nácvik pantomimického ztvárnění

Pozn. – Bylo by dobré představení načasovat k oslavám státního svátku sv. Václava

LEGENDA O SVATÉM VÁCLAVU (hudba a text - Jaromír Nohavica)

Postavy: Sv. Václav, Boleslav, kněz Chrastěj, sluha, „120 párů volů“, 2 vrazi, 2 vojáci, sluha, sbor

Způsob provedení: zpěv sboru s doprovodem kytary a pantomimické ztvárnění

Sto dvacet párů volů   spřežení/stádo volů přechází po jevišti směrem k Německu(kulisa)
jede do Němec

kýrilijé kýrilijá

hřivny stříbra k tomu   sluha nese směrem k Německu hřivny stříbra

co za divná věc

kýrilijé kýrilijá

Václav český kníže

Václav na scéně zdvihá sepnuté ruce k nebi, bědující, prosíce

k nebi zdvíhá dlaň

kýrilijé kýrilijá

ve znamení kříže

Václav gesto – Tu máte! směrem k Německu(kulisa)

Němcům platí daň

kýrilijé kýrilijá

Ref:2x

Sláva ti sláva ti

Zpívá sbor, po druhé se přidá publikum

vévodo náš

bud' pozdraven

ty kdo v péči nás máš

Je německá říše

sluha zdvíhá meč u kulisy s Německem, meč padá na zem

mocnější než meč

kýrilijé kýrilijá

Václave bud' tiše

Václav pokorně poklekne, vzhlíží k nebi a modlí se

modli se a kleč

kýrilijé kýrilijá

pokornou svou hlavu

Václav pokorně shýbá hlavu

sehni k ramenům

kýrilijé kýrilijá

nevěř Boleslavu

Na scéně se objeví Boleslav – v ruce meč, výhružné, kruté gesto

bratru krutému

kýrilijé kýrilijá

Sláva ti sláva ti...

Na svatého Kosmy	Sluha prochází v popředí s nápisem – 28.září - sv. Kosmas
v září to bylo	
<i>kýrilijé kýrilijá</i>	
v den dvacátý osmý	
slunce svítlo	
<i>kýrilijé kýrilijá</i>	
Václav bratrem pozván	(přisunut na jeviště stůl s poháry)
Na hostinu jest	
Chystá se věc hrozná	
Krve bude téct	
 <i>Sláva ti sláva ti...</i>	
 Hodovali pili	Boleslav s Václavem sedí u stolu, hodují
Boleslav měl řeč	
<i>kýrilijé kýrilijá</i>	
Václave můj milý	Boleslav vstane, vytasí meč a ukazuje směrem k Německu
pozdvihnidni svůj meč	B. pokynem ruky vybízí Václava vstát a jít do boje
<i>kýrilijé kýrilijá</i>	
Na německou říši	
Táhni v čele vojsk	
<i>Kýrilijé kýrilijá</i>	
Václav sedí tiše	Václav sedí a nereaguje.
neláká ho boj	
<i>Kýrilijé kýrilijá</i>	(Odsunout stůl)
 Už se nebe bělá	Václav přichází ke kulise s kostelem
Václav na mši jde	
<i>kýrilijé kýrilijá</i>	
u vrat do kostela	U vrat kostela – stojí 2 muži s meči
vidí tváře zlé	
<i>kýrilijé kýrilijá</i>	
už Václava bodli	Jeden z mužů drží Václava, druhý ho bodne mečem, utíkají
už se rodí báj	
<i>kýrilijé kýrilijá</i>	
kněz Chrastěj se modlí	Kněz nad nimi spíná ruce a modlí se
Sancti Venceslai	
<i>kýrilijé kýrilijá</i>	Všichni ze scény odchází.....

Sláva ti sláva ti...

Boleslav je králem
v knížectví českém

kýrilijé kýrilijá

v čele vojska táhne
na německou zem

kýrilijé kýrilijá

s císařem německým
dvanáct let se bil

kýrilijé kýrilijá

po letech dvanácti
meč svůj zahodil

kýrilijé kýrilijá

Sláva ti sláva ti..

Sto dvacet párů volů
zas jede do Němec

kýrilijé kýrilijá

hřivny stříbra k tomu
co za divná věc

kýrilijé kýrilijá

Boleslav ach kníže
k nebi zdvihá dlaň

kýrilijé kýrilijá

ve znamení kříže
Němcům platí daň

kýrilijé kýrilijá

Sláva ti sláva ti...

Teče voda v Labi
podél kostela

kýrilijé kýrilijá

bratr bratra zabil

jak Kain Ábela

kýrilijé kýrilijá

kdo z těch dvou je v nebi
a kdo v pekle je

Přichází Boleslav, nasadí si korunu na hlavu

přichází vojáci(2-3), následují Boleslava směrem k Německu
(kulisa), tam čeká německý císař

Boleslav a německý císař bitka s meči

Boleslav prohrává, zahazuje svůj meč

„Sto dvacet párů volů“ přejde po jevišti směr Německo

Sluha přináší hřivny stříbra

Boleslav zdvihá k nebi ruce

Boleslav se pokřizuje a gestem naznačuje: Tu máte!

Na poslední sloku přichází sbor a všichni herci a zpívají...

kýrilijé kýrilijá
já tam tehdy nebyl
a nic se neděje
kýrilijé kýrilijá

Sláva ti sláva ti
vévodo náš
bud' pozdraven
ty kdo v péči nás máš!

Rekvizity:

hřivny stříbra, 3x meč, stůl, poháry na pití, nápis 28. září, koruna česká, koruna německá

Návrh scény a kulis:

Na plátno nebo velký arch balícího papíru/kartonu znázornit 2 říše – vlevo mapa německé a vpravo české říše, doplnit o symboly státnosti a zkřížené meče na znamení bojovné situace. V popředí českého území nakreslit kostel - může být oddělenou kulisou.

Závěrečné hodnocení projektu:

- hodnocení oblíbenosti, přínosnosti, obtížnosti jednotlivých aktivit z celého projektu

PROJEKT č. 4

Téma - Za Karla IV.

Cíl – Získání představy o době za vlády Karla IV.

Cílový produkt : korunovace a královská hostina

Věková skupina – 4.ročník

Délka trvání – několik projektových dní

Prostředky k dosažení cíle:

Průřezová témata – Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova myšlení k evropským a globálním souvislostem, Multikulturní výchova, Mediální výchova

Předměty – Vlastivěda (Lidé a čas; Místo, kde žijeme), Výtvarná výchova, Pracovní činnosti, Hudební výchova, Dramatická výchova, Literární výchova

Kompetence – k učení, k řešení problému, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní

Oborové cíle:

VL – Žák si osvojí znalosti o době ve které vládl Karel IV. díky vlastní badatelské činnosti. Znalosti dokáže v praxi aplikovat. Učí se pracovat s mapou.

VV a PČ – Žák zpracovává motiv rozetového okna různými technikami. Vymýšlí možnosti, jak vyrobit korunovační klenoty z dostupných materiálů.

HV – Žák získává představu o funkci hudby v době vlády Karla IV, učí se vnímat charakter hudby a přiřazovat k v hodným příležitostem, na základě získaných poznatků.

LV – Žák užívá techniku čtení s porozuměním jako přirozený nástroj pro získání poznatků, zdokonaluje se ve vyhledávání a třídění informací.

DV – Žák využívá získaných poznatků o době vlády Karla IV. jako základ pro improvizaci u příležitosti zinscenování korunovace a hostiny.

ŽIVOT NA HRADECH

1. úvodní evokace - Co vás napadne, když se řekne hrad? Byl někdo z vás už na hradě? Jak takový hrad vypadá? Kdo na hradech bydlel?
2. Hrady v okolí – vyhledat na mapě

3. Badatelé - ve skupinách si připravit (krátké) povídání o 1 z hradů v okolí (název, kdy byl postaven, kdo tam žil, opevnění, jak vypadá dnes, zajímavosti) – vytvořit plakát s popisky a s obrázky toho hradu.
4. Výlet na hrad v okolí

RYTÍŘI

1. Evokace: Diskuze - Kdo byli rytíři? Co dělali? Co musel správný rytíř umět? Narodil se rytíř už jako rytíř? Znáte rytířské ctnosti?
2. Ve skupinách sepsat jaké ctnosti(vlastnosti) by měl rytíř mít – následně porovnání. Na čem se shodneme? (čest, věrnost bohu a panovníkovi, štědrost, ochrana bezbranných, udatnost, galantnost) – převést rytířské ctnosti na pravidla chování ve třídě
3. Pasování na rytíře – není samozřejmou záležitostí, rytíř si musí zasloužit. Pasování žáků na rytíře, ovšem jenom ti, kteří splňují rytířské požadavky, jak jsme si stanovili.
4. Rytířské turnaje a trubadúři - skupinová práce – 2 skupiny zjišťují informace o rytířských turnajích, 2 skupiny zjišťují informace o trubadúřích (pěvcích milostné poezie) – prezentace a porovnání výsledků

ZMĚNY ZA VLÁDY KARLA IV.

1. Evokace: Brainstorming – Co si vybavíte, když se řekne Karel IV? – sepsání pojmů a vyhodnocení
2. Zjistit, co už znají: Kdo to byl Karel IV.? Víte o nějaké stavbě, kterou nechal postavit?
3. četba o Karlu IV.(HARNA,J. *Vlastivěda – Starší obrazy české*)
4. shlédnutí PowerPoint Prezentace s obrazovým materiálem
5. Označování staveb Karla IV. na mapě Prahy – plánování cesty po Praze
6. Výlet do Prahy – po stopách Karla IV.

VÍRA

Od té doby, co věrozvěstové Cyril a Metoděj přinesli do našich zemí víru, křesťanství mělo v Čechách i na Moravě velkou tradici. Víra a vláda byla velmi úzce spjata. Jedním z prvků, které byly hojně využívány v křesťanských stavbách byly mozaikovitá okna ve tvaru křesťanských mandal.

KŘESŤANSKÁ MANDALA

Techniky:

1. **vybarvování** předtištěných předloh mandal – mandala má svůj střed jako květ
2. **vosková batika** – Na kreslicí karton čtvercového nebo kruhového tvaru nakreslit předlohu – od středu, překrývající se kružnice. Připravit si vodové nebo potravinářské barvy. Na celou předlohu nanést první vrstvu barvy. To co chceme, aby zůstalo touto barvou, potřeme štětcem namočeným v roztaveném vosku. Naneseme další vrstvu barvy – pozor barvy na papíře se míchají dohromady, vzniká kombinace, proto je dobré začít od nejsvětlejších odstínů. Místa, která chceme mít v tomto odstínu, potřeme vrstvou vosku a tím zafixujeme. Takto pokračujeme dále. Na závěr dílo pokryjeme novinami (více vrstev) a přežehlíme žehličkou – noviny vosk vpíjí do sebe.
3. **mandala z barevných papírů** – dle předkresleného vzoru se rozhodnout pro barevnou kombinaci jednotlivých částí, rozstříhat okopírovanou předlohu na jednotlivé střípky, ty obkreslit na barevný papír, vystříhnout a znovu jako mozaiku poskládat – na předlohu a nalepit.
4. **vitráž ze střípků z plastových láhví** – nastříhat barevné plastové láhve na malé kousky, nakreslit si předlohu vitráže (spíše jednoduché tvary), předlohu potáhnout potravinářskou fólií a na folii skládat střípky mozaiky – po řadách – každou hotovou řadu vždy hned přelepit širokou izolepou. Vhodné vystavit proti oknu, aby skrze mozaiku proudilo světlo, jako ve vitrážových oknech kostela.

KORUNOVACE KRÁLE

1. úvodní evokace: Jaký by měl být král? Jak se králové stali králi? Kde se konala korunovace? Jak probíhala? Kdo byl korunovací přítomen?
2. Četba o korunovací krále Karla IV. (MANDELOVÁ, H. *Dějiny v obrazech – České země za vlády Lucemburků*, str. 20-21)
3. Vyhledání informací o korunovačních klenotech na Internetu
4. výroba předmětů pro korunovací - koruna, žezlo, jablko, plášť, prsten a trůn, dále kalich a koruna, žezlo a prsten pro královnu. Výzdoba místnosti jako katedrály – mozaikovými vitrážemi a křesťanskými mandalami.
5. výběr hudby pro korunovací – v ohledu brát místo konání, význam události – k dispozici CD s hudbou z doby vlády Karla IV. – *MUSICA IN TEMPORE CAROLI IV* – Praha: Supraphon 1994
6. Volba krále a královny ve třídě – hlasování
7. rozdělení funkcí pro korunovační obřad - losování
8. Zinscenování korunovace krále

KRÁLOVSKÁ HOSTINA

1. úvodní evokace: Jak si představujete královskou hostinu? Co jedli a jakým způsobem jedli? Kdo byl přítomen hostině? Jak a o čem se bavili? Jaký byl zasedací pořádek? Jak byli oblečení a učešní?
2. čtení o královské hostině – MANDELOVÁ, H. *Dějiny v obrazech – České země za vlády Lucemburků*, str. 43
3. Královská mluva – My Karel IV. – používání plurálu majestátního
4. rozdělení rolí – král, královna, arcibiskup, rádcové, šlechta, služebnictvo, žakeři (potulní šašci a kejklíři), muzikanti (pištcí)
5. Nácvič písni – In hoc anni circulo – zpěv s tamburínou – dle úpravy P. Jurkoviče (příloha č. 7)
6. Výběr hudby pro hostinu – zohlednit typ příležitosti – nálada hudby - k dispozici CD s hudbou z doby vlády Karla IV. – *MUSICA IN TEMPORE CAROLI IV* – Praha: Supraphon 1994
7. příprava hostiny – jídlo, výzdoba místnosti, kostýmy – ve skupinách
8. hostina – zinscenování hostiny – promluva krále, vystoupení hudebníků, šašků, hodování, veselí se

PROJEKT č. 5

Téma – V obležení husitů

Cíl – Získání představy o způsobu a průběhu husitských válek

Cílový produkt : zinscenovaná bitva

Věková skupina – 4.ročník

Délka trvání – několik projektových dní

Prostředky k dosažení cíle:

Průřezová témata – Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova myšlení k evropským a globálním souvislostem, Multikulturní výchova, Mediální výchova

Předměty – Vlastivěda (Lidé a čas), Výtvarná výchova, Pracovní činnosti, Hudební výchova, Dramatická výchova, Literární výchova

Kompetence – k učení, k řešení problému, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní

Návrh činností:

PŘÍČINY HUSITSKÝCH VÁLEK

- úvodní evokace: Slyšeli jste už někdy pojem husitství? Víte, kdo byl Jan Hus?
- Obecný úvod, vysvětlení principu husitských válek

ZPŮSOB HUSITSKÉHO BOJE

1. evokace – Co myslíte, jak husité v té době bojovali? Jaké měli zbraně? Z čeho je v té době mohli vyrábět?
2. rozdělení do skupin - práce na tématech: husitské zbraně, bojovné taktiky, těžkooděnci, Jan Žižka – k dispozici encyklopedie, internet
3. vytvoření plakátu obrázky
4. prezentace získaných poznatků

HUSITÉ V NAŠEM KRAJI

1. pátrání po stopách husitů v našem kraji – (např. využití legendy o Hradu Kost) – (příloha č. 8)

2. četba 1. části legendy – diskuze nad pravdivostí dobývání J. Žižky hradu Kostí - argumentace
3. porovnání argumentace žáků se závěrečným zdůvodněním v legendě
4. návštěva hradu Kost

HUSITSKÝ CHORÁL

1. poslech – Jak na vás působí? Co ve vás vzbuzuje? Vymýšlejte co nejvíce slov, která by ho charakterizovala (ukázka příloha CD)
2. Diskuze – K čemu chorál sloužil husitům?
3. Analýza text – o čem vlastně je?(příloha č. 9)
4. Vyzkoušení si zpěvu husitského chorálu
5. vymyslet svůj vlastní - nová slova na melodii husitského chorálu

BITVA

1. příprava na bitvu – 2 skupiny, volba vůdců, rozdělení funkcí, dohoda strategie – týmová práce
  2. příprava hradby – opevnění
    - a. (možno využít sněhové nadílky) – koulová bitva
    - b. Postavit hrad – obléhání
  3. vlastní bitva – (papírovými koulemi, sněhové koule)
  4. zpěv svého chorálu na závěr bitvy
- (Záleží na podmínkách a kreativitě)

Další návrhy činností pro 4. a 5.ročník

Tato podkapitola nabízí další návrhy činností pro projekty pro 4. a 5. ročník, které jsou však uvedeny ve zjednodušené podobě, ne jako ucelený metodický návod. Tyto návrhy mohou posloužit jako předloha k dalšímu rozpracování. Zároveň jsou jakousi ukázkou postupu při tvorbě projektu, kde je vidět, co předchází kompletně vypracovanému projektu.

Téma – Život na zámku

ZÁMKY – jak vypadaly? Kdo v nich bydlel? Jak se na nich žilo? – tematické skupinové práce

RENEŠANČNÍ STAVBY V NAŠEM OKOLÍ – znaky renesančních staveb, samostatné pátrání po renesančních stavbách v okolí – zjistit o nich informace

SGRAFITA – výroba návrhů sgrafit - (technika linorytu) – z vytištěných sgrafit poskládání stěn modelu zámek

ŠLECHTICKÉ RODY - objevování domovních znamení, symboly na erbech šlechtických rodů - vymyslet erb svého rodu – význam, typický znak

VYPRÁVĚNÍ POHÁDEK – o princích a princeznách

RENEŠANČNÍ MÓDA – muži, ženy a děti

RENEŠANČNÍ TANEC – pavana – hra na flétnu, pohybové ztvárnění

Téma - Praha za Rudolfa II.

RUDOLF II - film– Císařův pekař – Pekařův císař jako inspirace a motivace pro žáky - porovnávání se skutečným dvorem císaře Rudolfa II.

ASTROLOGIE - objevy(sluneční soustava – Slunce střed vesmíru) – Kepler, de Brahe

ALCHYMIE– pokusy - elixír života/mládí , výroba zlata, kámen mudrců

LÉKAŘSTVÍ - první pitva – Jan Jesenský

STARÁ ŘEMESLA - hodinář, zvonař, cínař, konvář, zlatník, malíř, tkadlec, švec, mečíř, mandlíř, soukeník, knihař, tiskař, šmejdiř – znaky cechů²⁵

OBRAZY Z OVOCE – inspirace od Guieseppe Arcimboldo –ovocný portrét Rudolfa II.

CÍSAŘSKÁ KAPELA – velký význam na dvoře Rudolfa II. – charakter, nástroje,...

---

²⁵ KUBŮ, N. *Dějiny v obrazech – České země v době renesance – O řemeslech ve městech*, str. 36-37

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo objasnit význam zařazení dějin hudby do výuky na 1. stupni ZŠ. V teoretické části bylo hlavní snahou nalézt co nejvíce argumentů, které by prokazovali smysl zapojení dějin hudby do výuky už v mladším školním věku. Pozornost byla věnována názorům pedagogů i cílům současného programu vzdělávání.

V návaznosti na teoretickou část byl proveden průzkum v učebnicích HV, který měl zjistit postoj dostupných učebních materiálů pro pedagogiky a žáky k této problematice. Z průzkumu učebnic HV však vyplynulo, že se sice tematikou dějin hudby zaobírají, ale v podobě, která nemá žádnou ucelenou strukturu. Dějiny hudby jsou v nich jen jakýmsi motivačním prvkem pro jiné činnosti v HV.

Pro myšlenku zapojení dějin hudby do výuky jsme si stanovili určité cíle a podmínky, které byly zásadní pro nalezení praktického řešení. Za jednu z podmínek byl stanoven komplexní rozvoj žáka a chápání učiva v jeho celistvosti. Cestou k realizaci se stala myšlenka propojení více výukových oblastí dohromady, což by vedlo k vytváření mezioborových souvislostí, a tudíž dosažení komplexnosti ve vzdělání. Další podmínkou byl prožitek z učení, který by vedl k hlubšímu pochopení učiva, nejen na základě rozumové úvahy. K učení s prožitkem nezbytně patří vlastní tvůrčí činnost. Jako prostředek k uskutečnění těchto myšlenek ve vyučování byla zvolena projektová metoda, která se nejlépe hodí na výše zmiňované předpoklady.

V rámci praktické části pak bylo vytvořeno několik projektů, které mají sloužit jako jakýsi návod, ale především inspirace pro učitele při tvorbu jejich vlastních projektů. Navrhované projekty jsou jakýmsi souhrnem nápadů, jak by se tato problematika dala uchopit. Nyní už záleží jenom na každém pedagogovi, jak se k této problematice postaví a jak využije svůj tvůrčí potenciál ve svém pedagogickém působení.

POUŽITÁ LITERATURA

BĚLOHLÁVKOVÁ,P., PTÁČEK,M. *Projektové vyučování ?Hudební výchova* :Praha, Pedagogická fakulta UK, 2006, roč.14,č.2,s.29-30, ISSN1210-3683

ČAPKA, F.: *Vlastivěda: Obrazy z novějších českých dějin*. 2.vyd. Praha: Alter, 2003. 62s. ISBN 80-7245-024-7

DLABOLA,Z. *Projektové vyučování - O projektech a výukových aktivitách* [online].2009 [citováno 2009-11-22] Dostupné z URL <<http://www.projektovevyucovani.cz/AboutProjects.aspx?menuTop=1>>

DRÁBEK,V. *Hudební výchova v rámci nové školské reformy*. Hudební výchova :Praha,Pedagogická fakulta UK, 2006,roč.14,č.2,s.23-24,ISSN 1210-3683

FRANĚK, M.: *Hudební psychologie*.Praha:Karolinum, 2007. ISBN 987-80-246-0965-2

Geocities :Hudební klasicismus [online].[citováno 20.3.2008]. Dostupné z URL<<http://www.geocities.com/vienna/studio/1541/klas1.htm>>

HARNA, J. a kol.: *Vlastivěda: Obrazy ze starších dějin českých*. 2.vyd. Praha: Alter, 2003. 63s. ISBN 80-85775-44-1

HEYDEBRAND VON, C.:*O duševní podstatě dítěte*. Praha: Baltazar, 1993. ISBN 80-85791-00-5

HURNÍK, I., EBEN, P.:*Česká Orffova škola I*. Praha: Editio Supraphon, 1969

CHARALAMBIDIS,A. *Hudební výchova a Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Hudební výchova :Praha, Pedagogická fakulta UK, 2006, roč.14,č.2,s.25, ISSN 1210-3683

International Kodály Society [online].2009 [citováno 2009-08-03]. Dostupné z URL <http://kodaly.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=43&Itemid=53>

KABALEVSKIJ, D..*O troch veľrybách a všeličom inom – Kniha o hudbe pre mládež*. Bratislava: OPUS, 1976.

KARLÍKOVÁ, L. Pohádka - Jak to všechno bylo[online].2008[citováno 2009-11-30] Dostupné z URL <http://www.rostik.cz/cz/zabava/pohadka---jak-to-vsechno-bylo/index.php?caller=72dd4d9d2fcf8a21929557fc1f71fa5dczp011&actionpage=element_call&page_id=72dd4d9d2fcf8a21929557fc1f71fa5d&page_lang=cz>

KLÍMOVÁ, E., SEMOTÁNOVÁ, E: *Dějiny trochu jinak: Doba knížete Václava (10.století)*. 1.vyd. Praha: Kartografie Praha, a.s., 2003. 33s. ISBN 80-7011-721-4

KLÍMOVÁ, E., SEMOTÁNOVÁ, E.: *Dějiny trochu jinak: Doba krále Karla IV.* 1.vyd. Praha: Kartografie Praha, a.s., 2003. 37s. ISBN 80-7011-725-7

KLUČINA, P.*Dějiny v obrazech – České země v době husitské*.Praha: Albatros,1999.ISBN 80-00-00779-7

Kodály, the Educator - Kodály Institute, Kecskemét, Hungary [online]. 2008 [citováno 2009-08-04]. Dostupné z URL <<http://www.kodaly-inst.hu/kodaly/balszoveg1.htm#1>>

KOUTSKÝ, J.:*Vývoj evropského hudebního myšlení a jeho využití v hodinách hudební výchovy*. Liberec: Fakulta pedagogická TUL, 2002

KUBŮ, N. *Dějiny v obrazech – České země v době renesance – O řemeslech ve městech*. Praha: Albatros, 1999. ISBN 80-00-00771-1

LIŠKOVÁ, M., HURNÍK,L.: *Hudební výchova pro 2.ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-028-5

LIŠKOVÁ, M., HURNÍK, L.: *Hudební výchova pro 3.ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-027-7

LIŠKOVÁ, M., HURNÍK, L.: *Hudební výchova pro 4.ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-045-5

LIŠKOVÁ, M.: *Hudební výchova pro 1.ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-028-5

LIŠKOVÁ, M.: *Hudební výchova pro 1.stupeň základní školy: metodický průvodce*. Praha: SPN, 2007. s.24. (ISBN 978-80-7235-345-3)

LIŠKOVÁ, M.: *Hudební výchova pro 5.ročník základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-050-1

LIŠKOVÁ, M.: *RVP, školní vzdělávací program – Hudební výchova pro 1. stupeň základní školy-metodický průvodce*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7235-345-3

MANDELOVÁ, H. *Dějiny v obrazech – Na úsvitu českých dějin*. Praha: Albatros, 1999. ISBN 80-00-00777-0

MANDELOVÁ, H. *Dějiny v obrazech – České země za vlády Lucemburků*. Praha: Albatros, 1999. ISBN 80-00-00773-8

Marcus Tullius Cicero – Wikicitáty [online.] 2008. [citováno 2009-07-30]. Dostupné z URL<http://cs.wikiquote.org/wiki/Marcus_Tullius_Cicero>

MAREK, V.: *Tajné dějiny hudby*. Praha: Eminent, 2000. ISBN 80-7281-037-5

MÁTEJOVÁ,Z. - MAŠURA,S., Portál.cz-Úvod a historie muzikoterapie [online]. 2009 [citováno 2009-11-07]. dostupné z URL<<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2395>>

Metodický portál RVP [online].2007. [citováno]. Dostupné z URL <<http://www.rvp.cz/sekce/58>>

MOUREAU, M.: *K hudbě přirozenou cestou*. Praha: Arama, 1995

NAVRÁTIL, M.: *Dějiny hudby: Přehled evropských dějin hudby*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7220-143-3

Písničky, básničky a ostatní texty Jaromíra Nohavici [online] 2009. [citováno dne 2009-12-07] Dostupné z URL <<http://www.nohavica.wz.cz/>>

POLEDŇÁK, I.,BUDÍK, J.:*Výchova hudbou*.Praha:SPN, 1985

SCHÁNILCOVÁ-VODŇANSKÁ,J. Portál.cz - Úvod a historie muzikoterapie[online]. 2009 [citováno 2009-11-07]. Dostupné z URL <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2395>>

SMOLKOVÁ,T.:*Dítě v úctě přijmout...Vzdělávací program waldorfské mateřské školy*.Praha: Maitrea, 2007.ISBN 80-903761-2-6

STREIT, J.:*Proč děti potřebují pohádky*. Praha:Baltazar, 1992. ISBN 80-900307-4-2

ŠIMANOVSKÝ,Z., Portál.cz-Úvod a historie muzikoterapie [online]. 2009 [citováno 2009-11-07]. dostupné z URL<<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=2395>>

ŠVEHLA, J. *Řecká mytologie - nejznámější bohové a polobohové - info-koktejl - Dějiny, historie* [online] 2009. [Citováno 2009-12-05] Dostupné z URL:

<Mytologie<http://www.info-koktejl.cz/dejiny-historie/mytologie/recka-mytologie-nejznamejsi-bohove-a-polobohove/>>

The Organization of American Kodály Educators : Who Was Kodály [online]. 2009 [citováno 2009-08-03]. Dostupné z URL
<<http://www.oake.org/php/aboutzoltankodaly.php>>

VADUCHOVÁ, E. *Možnosti využití projektové metody v hudební výchově*. Hudební výchova: Praha Pedagogická fakulta UK, 2008, roč.16, č.2, s.35, ISSN 1210-3683

VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1999.

Wikipedia : The Free encyclopedia – Kodály Method [online]. 2006 [citováno 2009-09-08] Dostupné z URL <http://en.wikipedia.org/wiki/Kod%C3%A1ly_Method>

ZDROJE HUDEBNÍCH UKÁZEK V PŘÍLOZE CD

Husitský chorál

www.kcprymarov.estranky.cz - Ke stažení 2007 *Husitský chorál mp3* [online] [citováno 2009-12-06] Dostupné z URL <<http://www.kcprymarov.estranky.cz/clanky/ke-stazeni>>

Legenda o svatém Václavu

Písničky, básničky a ostatní texty Jaromíra Nohavici [online] 2009. [citováno dne 2009-12-07] Dostupné z URL <<http://www.nohavica.wz.cz/>>

Svatováclavský chorál

Svatováclavská vigilie 2005 — České středověké duchovní zpěvy | kultura.slansko.cz [online] [citováno 2009-12-04] Dostupné z URL
<<http://www.kultura.slansko.cz/akce/2005/09/svatovaclavska-vigilie-duchovni-zpevy#goto-ukazky-mp3>>

PŘÍLOHY

1. Pohádka – Jak to všechno bylo
2. Prométheus
3. Nejvýznamnější řečtí bohové a polobohové
4. Příběh o Orfeovi
5. Legenda o svatém Václavu a jeho krutém bratru Boleslavovi
6. Svatý Václave – píseň
7. In hoc anni circulo – píseň
8. Hrad Kost – legenda o dobývání hradu husity
9. Originál husitského chorálu
10. Kdož jsú boží bojovníci

Příloha č. 1

Pohádka - Jak to všechno bylo

Kdysi dávno,tak dávno, že to ani není zapsáno v žádné moudré knize vznikl jeden příběh, který si lidé vyprávějí a nosí a uchovávají jenom v hlavě, ve své paměti. Je to příběh o hvězdách na nebi a o moři na Zemi.

Kdysi dávno, tak dávno, že si to nepamatujeme, byl jenom vesmír a spousta hvězd a jedna ta hvězdička, malinká mezi všemi ostatními byla krásně kulatá a dostala jméno Zeměkoule. Byla celá modrá, to proto, že na ní kromě spousty mořské vody nebylo vůbec nic. Nebyly na ní hory ani země, nebyly lesy ani květiny, nebyly zvířata ani lidé. Bylo jen moře bez konce a nad mořem plno vzdálených hvězd. Ale pozor – přece jen tam něco bylo – větřík. Někdy mírný a jindy zase pořádný vítr. Ten čeřil vlny na moři a hrál si s mořskou pěnou. A ještě něco bylo zvláštní – uvnitř hluboko pod mořem byla ta modrá Zeměkoule pořádně horká a žhavá,hořel tam věčný oheň.

Kdysi dávno, tak dávno, že si to nepamatujeme si zase vítr hrál s vlnami na moři, když tu náhle – co to bylo?? Moře udělalo šplouch a z hlubin se vynořila velká ryba!!! Panečku, ale jaká ryba! Velká, obrovská, no prostě obrovitánská ryba, a jak byla veliká, tak byla i škaredá. Ještě že nemohla nikoho polekat,protože tam nebyl žádný kluk ani holka. Jo a mimochodem – byla to ne ryba, ale praryba, všechno v těch pradávných dobách bylo totiž pra.

Kdysi dávno, tak dávno, že si to nepamatujeme se k jedné obrovské rybě v moři přidaly i další ryby a začalo být veseleji. Každá ta obrovská ryba chtěla být ta nejrybovatější ze všech a ryby se začaly předhánět mezi sebou, která je větší, silnější, má větší ploutve a silnější šupiny na ploutvích a mrskaly sebou ve vodě tak moc,že jim narostly pořádné svaly, ale - to není všechno. V moři se začaly dít podivné věci: jak ty ryby sebou pořád mrskaly a dělaly závody, která z nich je nejrychlejší a nejsilnější, věčný oheň, který byl pod oceánem už toho měl dost, když na něj pořád šplouchala voda. Jednou se ten oheň vzepjal vysoko nad mořskou hladinu, na vzduchu stuhl a začaly vznikat první sopky, hory a světadily – prostě pevná zem.

Kdysi dávno, tak dávno,že si to nepamatuje ani nejstarší medvěd byla doba, kdy se děly zázraky. Jako třeba tehdy, když ty velikánské ryby, co mezi sebou soutěžily o prvenství to jednou zkusily,jak by se jim žilo mimo moře a ty, co měly nejsilnější ploutve, vylezly ven na břeh a podívejme – šlo to!! Z praryb se stali ještěři , z rybích ploutví se staly nohy s velkýma tlapama a z ryb, co měly obzvlášť velké šupiny se stali obrovští létající ještěři. Na zemi začaly vyrůstat rostliny, ze kterých se stávaly tajuplné pralesy, plné velkých pradávných bylin, praještěrů a praptáků, kteří mezi sebou navzájem soutěžili o přežití a pojídali se navzájem.

Největším z praještěrů se stal dravec Tyranosaurus Rex a další byli jen o něco menší - brontosaurus, diplodocus a další a další. Létající ještěři dostali jméno pterodactylus.

Kdysi dávno, tak dávno, že si to nepamatoval ani nejstarší pračlověk byla doba velkých ještěřů, kteří museli zbaštit hodně potravy, aby mohli žít. Ale tolik potravy na světě prostě nebylo a tak se museli ještěři naučit jíst méně a méně jídla a čím méně jedli, tím byli menší, až se zmenšili úplně a byli z nich jenom ještěrky. Zato ostatní zvířata tak malinká nebyla. Po světě se potulovali obrovští tygři se zuby zahnutými jako šavle, medvědi a zvířata, co vypadala jako sloni, ale byli třikrát větší než sloni a říkalo se jim mamuti.. Totiž pralidé jim říkali mamuti. To bylo tak – jednoho dne kde se vzali tu se vzali se z vysoké trávy vynořili lidé, ale nebyli to lidé, byli to pralidé, tak jako všechno v těch dávných dobách bylo pra:-), na to nesmíme zapomenout.

Pralidé jedli hlavně to, co si nasbírali v pralese a na pralouce, lovili si praryby a jednou za rok si ulovili velkého mamuta. Nelovili všechna zvířata, protože se snažili s nimi vycházet po dobrém, dívali se, jak ta zvířata žijí a co všechno dovedou. Pralidé, co žili tady u nás se na jaře podívali na jeden kopec a řekli si – podívejme, tady kvetou prastromy, až je celá hora bílá – a začali hoře opravdu říkat Bílá hora. Kolem Bílé hory často viděli pralidé chodit medvědy. Protože se pralidem líbilo, jak jsou medvědi silní, stateční a jak brání svá mláďata medvíďata, řekli si, že nikdy nebudou medvědy lovit, že jim budou spíš nosit dárky do lesa a že budou tak stateční, silní a odvážní jako ti medvědi. Medvědy si začali třeba i vyřezávat ze dřeva nebo modelovat z hlíny nebo je kreslit na stěny jeskyní, ve kterých pralidé bydleli. Začali si říkat Lidé Velké medvědice a k nim patříme i my, dospělí i děti v naší knihovně.

A tím končí naše pohádka-nepohádka, prapohádka o pradávných dobách pralidí, prazvířat a celého prasevěta. (Karlíková, 2008, Městská knihovna Kopřivnice)

Příloha č. 2

Nejvýznamnější řečtí bohové a polobohové

Zeus – nejvyšší řecký bůh; vládce nad bohy i lidmi

Héra – Diova manželka, ochránkyně manželství, posvátnosti a neporušitelnosti manželských svazků

Hádés – bůh podsvětí

Poseidón – bůh moří

Hestie – bohyně rodinného krbu

Déméter – bohyně plodnosti země a rolnictví

Athéna – bohyně moudrosti a vítězné války, ochránkyně statečnosti, práva, spravedlnosti a umění

Apollón – bůh slunce a světla, lékařství, hudby, poezie, umění a čistoty, vládce múz a věštírů

Artemis – bohyně měsíce, ochránkyně přírody a zvěře, vášnivá lovkyně

Héfaistos – bůh ohně a kovářství, zbrojír bohů a ochránce řemeslníků pracujících s ohněm a kovářství

Arés – bůh války

Afrodité – bohyně krásy a lásky

Hermés – bůh obchodníků, poutníků, řečníků, atletů, vynálezců, podvodníků a zlodějů; posel bohů

Aiolos – bůh vládce větrů

Anterós – bůh pomsty zhrzené lásky

Apaté – bohyně klamu a sám klam

Asklépios – bůh lékařství

Áté – bohyně zaslepené a nezkrotné vášně

Artemis – bohyně lovu

Daimón – božská bytost-vliv na osudy člověka, nebo duch zemřelého

Deimos – zosobněný děs

Dionýsos – bůh vína a veselí

Eileithýia – bohyně porodu

Éós – bohyně ranních červánků

Éósforos – bůh hvězdy Jitřenky
Erós – zosobnění mocné a vše oživující síly; bůh lásky a sama láska, syn Afrodity
Eris – bohyně sváru
Erínye – bohyně pomsty a kletby (též Furie a Eumenidy)
Alléktó – bohyně pomsty a kletby
Megaira – bohyně pomsty a kletby
Tísifoné – bohyně pomsty a kletby
Fobos – zosobněná hrůza
Hébé – bohyně věčné mladosti, služebnice olympských bohů
Hekaté – bohyně měsíce – maloasijská
Hélios – bůh slunce a světla
Héraklés – hrdina, vzat na Olymp, prohlášen nesmrtelným
Nemesis – bohyně odplaty
Níké – bohyně vítězství
Plútos – bůh bohatství
Priápos – bůh plodnosti
Próteus – mořský bůh
Seléné – bohyně měsíce
Styx – bohyně a zosobnění řeky v podsvětí
Tartaros – bůh a zosobnění propasti
Thanatos – bůh smrti a sama smrt
Thaumás – bůh přírodních úkazů na moři
Tritón – mořský bůh
Tyché – bohyně šťastné náhody

Zdroj: ŠVEHLA, J. *Řecká mytologie - nejznámější bohové a polobohové - info-koktejl*
- *Dějiny, historie* [online] 2009. [Citováno 2009-12-05] Dostupné z:
<Mytologie<http://www.info-koktejl.cz/dejiny-historie/mytologie/recka-mytologie-nejznamejsi-bohove-a-polobohove/>>

PROMETHEUS (Alena Ježková – Řecké báje)

Už byli bohové, ale na světě nežili žádní smrtelní tvorové. Když nastal čas, bohové stvořili živé tvory z hlíny a ohně. Svěřili je dvěma Titánům, Prometheovi a jeho bratru Epimetheovi, aby je zjemnili, zkrášlili a obdařili různými vlastnostmi. Jméno Prometheus znamená „ten, který hledí vpřed“, Epimetheus značí „toho, kdo hledí vzad“.

Epimetheus uprosil bratra, aby směl smrtelné tvory podělit sám. Jedněm dal sílu, druhým rychlost, maličkým tvorům udělal křídla a jiné zas nechal vyrůst, některým vytvaroval kopyta, dalším ostré drápy a zuby, zbývajícím přidal hustou srst či pevný krunýř. Některým určil za potravu maso, jiným trávu nebo ovoce ze stromů. Tak zajistil každému ze živočichů ochranu a sílu přežít.

Epimetheus však všechny vlastnosti vyplýval dřív, než došlo na lidské pokolení. Všechny živé bytosti dostaly ode všeho, jen člověk zůstal od hlavy k patě nahý a neměl nic na svou ochranu. Když to Epimetheus zjistil, přivolal na pomoc bratra. Tak se Prometheus ujal lidí sám. Naučil je dovednostem, které do té doby náležely jen bohům: ukázal jim, jak obdělávat půdu a sklízet úrodu, stavět domy a chovat dobytek, zasvětil je do tajů řemesel, věd i umění.

Nejvyšší z bohů Zeus se však nad tím mračil.

„Naučil jsi lidi mnohým věcem, Prométhee. Ale jak si budou vážit svých darů, když nevědí, že pocházejí od bohů? Jdi a ukaž lidem, jak nás mají uctívat a jaké oběti nám musí

přinášet.“

„Udělám to, Die,“ souhlasil Prometheus. „Ty sám si však vyber, co mají lidé bohům obětovat.“

Prometheus zabil tučného býka, na první hromadu dal maso a na druhou kosti. Maso přikryl býčí kůží a navrch položil ohavný žaludek, kosti však obalil lahodným tukem.

Když Zeus sestoupil na zem, Prometheus řekl: „Vládce bohů, ukaž, který díl je ti milejší.“

Zeus jeho úskok prohlédl, vždyť byl vševědoucí. Ale nedal na sobě nic znát a vybral si hromadu lesknoucí se tukem. Od těch dob, kdykoli byla k počtě bohů obětována zvířata, spalovaly se na obětním oltáři jenom kosti a tuk, zatímco lidé si dopřávali maso.

Zeus však Prometheovu lest nenechal bez trestu. Rozhodl se, že vezme lidem oheň – když jim připadlo maso, ať je jedí syrové! A tak v jediné chvíli všude na zemi vyhasla ohniště, v bělavém popelu nezůstal ani ten nejmenší žhavý uhlík. Nedalo se vařit ani péct chleba, řemeslnické dílny a kovářny osiřely. Za chladných nocí se lidé zimomřivě choulili v koutech svých domů a bezradně hleděli do tmy.

Prometheus zesmutněl. Dávno už si lidi zamiloval a bylo mu líto, že musí trpět. Rozhodl se, že jim pomůže. Vydal se na Olymp, do zlatého Diova paláce, kde jasný oheň plápolá dnem i nocí. Potají se přitočil k ohništi, sebral hrst žhavých uhlíků a ukryl je do duté hole, o kterou se při chůzi opíral. Nikým nepozorován se vrátil na zem. Brzy se v lidských obydlích opět rozhořela ohniště, v pecích se pekl voňavý chléb a kovářny se vesele ozývaly bušením kladiv.

Když Zeus zjistil, že lidé zase mají oheň, vzplál v něm božský hněv. Umínil si, že tentokrát zasáhne lidské pokolení neodvratně. Už se nepokoušel přelstít chytrého Promethea, rozhodl se vykonat pomstu prostřednictvím Epimethea.

Zeus si zavolal kováře bohů Hefaista a poručil mu, aby zhotovil sochu krásné dívky. Když byla socha hotova, bohyně Afrodita ji obdařila nadzemským půvabem, Athéna ji oděla do nádherných šatů a Hermes jí daroval živou řeč a milý hlas. Zeus jí vdechl život a dal jí jméno Pandora, řecky „plná darů“. Vložil Pandoře do náručí zlatou skříňku a poslal ji Epimetheovi jako nevěstu.

Prometheus už předem bratra nabádal, aby si dal pozor na dary od bohů. Ale když Epimetheus spatřil krásnou Pandoru, zapomněl na všechna varování. Byl zvědavý, jaké dary mu bohové posílají, a požádal Pandoru, aby skříňku otevřela.

Se strašným kvílením, hřmotem a nářkem vyletěly ze zlaté schránky nemoci, bolesti a trýzně, bída a utrpení. Vmžiku se rozlétly po celém světě, který takové zlo dosud nepoznal. I Pandora sama se polekala a víko skříňky rychle přiklopila, ale bylo pozdě. Všechno zlé ze schránky vyletělo a zůstal v ní jen zbytek naděje – těžké nemoci a strasti ji přitiskly až k samému dnu, proto se jí do světa dostalo tak málo.

Od těch dob provází lidský život bolest a trápení. Ale když je nejhůř, slabou jiskřičkou zasvitne naděje, k níž se lidé upínají.

Vládci bohů nestačilo, že potrestal lidi věčným utrpením. Jeho hněv se tentokrát snesl i na Promethea. Zeus ho dal těžkými řetězy přikovat k nejvyššímu štítu pohoří Kavkazu, aby tam visel na skále nad propastí, mezi nebem a zemí. Každého rána přilétal ke skále

orel, zaťal Prometheovi pařáty do řěla a ostrým zobanem mu trhal játra, a řáždou noc játra znovu narostla a rána se zacelila. Měl to být věčný trest. Celá staletí prožil Prometheus na skále v nevýslovných mukách a osamění. Až jednou do kavkazských hor zabloudil hrdina Herakles. Napjal svůj luk, zamířil a jedinou ranou skolil orla, rozdrtil Prométheovy okovy a osvobodil ho. Aby byl Zeus usmířen, nosil pak Prometheus na prstě železný prsten s kouskem kamene z kavkazské skály. Tak byl ke skále stále připoután.

Na památku Promethea, který jim dal tolik dobrého, začali prsteny nosit i lidé. A nosí je dodnes, i když na Promethea už dávno zapomněli.

Příběh o Orfeovi

Orfeus - hudebník a pěvec, jehož zpěvu se nic nevyrovnalo - pojal za svoji choť mladou a krásnou Eurydiku. Osud však dopřál jejich společnému štěstí jen krátké trvání: Eurydiku krátce po svatbě uštkla zmije a ona umírá. A zde začíná tragický a tklivý příběh Orfeův - boha, který byl obdařen takovým zpěvem, že všechny dojímal, ale kterému bylo odepřeno pozemské štěstí.

Ve svém zoufalství nad ztrátou milované se pokusil o nemožné - v doprovodu Chárona se přepravil do říše Smrti, rozhodnut svým žalem dojmout vládce Podsvětí natolik, aby se nad ním slitovali a Eurydiku mu vydali - a pokud tak neučiní, v říši Smrti již zůstat. Takto k vládcům zapěl: „Eurydice, mé manželce, vraťte zas život! Každý z nás podléhá vám, když na světě prodlíme krátce, všichni sem spěcháme na jedno místo, ať dříve či později. Všichni spějeme sem, zde poslední domov nás čeká, vy máte nad lidmi z všech vladařů nejdelší vládu. Také má žena, až uzraje čas a skončí svá léta, připadne vám: dar trvalý nechci, jen o půjčku žádám! Brání-li osud dát milost mi pro choť, jsem rozhodnut pevně navždy zůstat již zde: vy z dvojí se radujte smrti!" Dojati jeho žalem i písní vydali vládcové Podsvětí Eurydiku, ale pod podmínkou, že se na ni Orfeus nesmí ohlédnout, dokud ji nevyvede na světlo. Jeho strach o ni a touha ji spatřit jsou však silnější a on, již již blížek světlu, se ohlédne - a vtom ji ztratí navždy. Orfeus poté tři roky nesmírně truchlil a zpíval tak, že celá příroda - živá i neživá - plakala s ním. Divé, žádostivé bakchantky se však nemohly smířit s tím, že je odmítá, až se na něj vrhly a v šíleném vzteku jej rozsápaly. Jeho hlavu a lyru řeka přenesla do ústí moře a to je vyplavilo na ostrově Lesbos. Zas se tedy Orfeus, nyní jako stín, dostal do říše Smrti a tam - konečně - Eurydiku našel a sevřel v náručí: „Tady si vykračují krok za krokem pospolu oba, ona jde vpředu, on za ní a hned zase před ní: již může po své Eurydice se bezpečně ohlížet Orfeus."

ZDROJ:

PAVEL PIEKAR / OZVĚNY ORFEOVY - muzeum-volyne.cz [online] 2008.[

citováno 2009-12-5] Dostupné z:

<<http://www.muzeum-volyne.cz/pavel-piekar-ozveny-orfeovy/>>

LEGENDA O SV.VÁCLAVU A JEHO KRUTÉM BRATRU BOLESLAVOVI

(Jaromír Nohavica)

Sto dvacet párů volů
jede do Němec
kýrilijé kýrilijá
hřivny stříbra k tomu
co za divná věc
kýrilijé kýrilijá
Václav český kníže
k nebi zdvíhá dlaň
kýrilijé kýrilijá
ve znamení kříže
Němcům platí daň
kýrilijé kýrilijá

Ref:
Sláva ti sláva ti
vévodo náš
buď pozdraven
ty kdo v péči nás máš

Je německá říše
mocnější než meč
kýrilijé kýrilijá
Václave buď tiše
modli se a kleč
kýrilijé kýrilijá
pokornou svou hlavu
sehni k ramenům
kýrilijé kýrilijá
nevěř Boleslavu
bratru krutému
kýrilijé kýrilijá

Sláva ti sláva ti...

Na svatého Kosmy
v září to bylo
kýrilijé kýrilijá
v den dvacátý osmý
slunce svítlo
kýrilijé kýrilijá
Václav bratrem pozván
na hostinu jest
Chystá se věc hrozná

Krve bude téct
Sláva ti sláva ti...

Hodovali pili
Boleslav měl řeč
kýrilijé kýrilijá
Václave můj milý
pozdvihnidni svůj meč
kýrilijé kýrilijá
Na německou říši
Táhni v čele vojsk
Kýrilijé kýrilijá
Václav sedí tiše
neláká ho boj
Kýrilijé kýrilijá

Sláva ti sláva....

Už se nebe bělá
Václav na mši jde
kýrilijé kýrilijá
u vrat do kostela
vidí tváře zlé
kýrilijé kýrilijá
už Václava bodli
už se rodí báj
kýrilijé kýrilijá
kněz Chrástěj se modlí
Sancti Venceslai
kýrilijé kýrilijá

Sláva ti sláva ti...

Boleslav je králem
v knížectví českém
kýrilijé kýrilijá
v čele vojska táhne
na německou zem
kýrilijé kýrilijá
s císařem německým
dvanáct let se bil

kýrilijé kýrilijá
po letech dvanácti
meč svůj zahodil
kýrilijé kýrilijá

Sláva ti sláva ti...

Sto dvacet párů volů
zas jede do Němec
kýrilijé kýrilijá
hřivny stříbra k tomu
co za divná věc
kýrilijé kýrilijá
Boleslav ach kníže
k nebi zdvíhá dlaň
kýrilijé kýrilijá
ve znamení kříže
Němcům platí daň
kýrilijé kýrilijá

Sláva ti sláva ti...

Teče voda v Labi
podél kostela
kýrilijé kýrilijá
bratr bratra zabil
jak Kain Ábela
kýrilijé kýrilijá
kdo z těch dvou je v nebi
a kdo v pekle je
kýrilijé kýrilijá
já tam tehdy nebyl
a nic se neděje
kýrilijé kýrilijá

Sláva ti sláva ti
vévodo náš
buď pozdraven
ty kdo v péči nás máš

Svatý Václave

2.pol. 12.stol.

Sva - tý Vác - la - ve, vě - vo - do Čes - ké ze - mě, Kně - že náš, pros za ny Bo - ha,

Sva - té - ho Du - cha. Kris - te - le - i - son. Ne - bes - kél' jest dvor - stvo krás - né,

bla - zě to - mu ktož tam puoj - de: v ži - vot věč - ný, o - heň jas - ný, sva - té - ho Du - cha!

Kris - te - le - i - son. Po - mo - ci my tvé žá - dá - my, smi - luj se nad ná - mi:

u - těš smut - né, ot - žeň vše zlé, sva - tý Vác - la - ve! Ky - ri - e - le - i - son.

In hoc anni circulo

14. stol.
Upravil: P. Jurkovič

Živě ♩ = 104

Zpěv

In hoc an - ni cir - cu - lo vi - ta da - tur sae - cu - lo
No - e pro di - lu - vi - o, clau - so fo - ris hos - ti - o,

Zpěv

Tamb.

na - to no - bis par - vu - lo per vir - gi - nem, na - to no - bis
ar - cham in - trat ho - di - e per vir - gi - nem, ar - cham in - trat

par - vu - lo per vir - gi - nem Ma - ri - am. Ver - bum ca - ro fac - tum est per vir - gi - nem,
ho - di - e per vir - gi - nem Ma - ri - am. Ver - bum ca - ro fac - tum est per vir - gi - nem,

ver - bum ca - ro fac - tum est per vir - gi - nem Ma - ri - am.
ver - bum ca - ro fac - tum est per vir - gi - nem Ma - ri - am.

Příloha č. 8

Hrad Kost – legenda o dobývání hradu husity

Povídá se, že za husitských válek se Žižka dostal až ke Kosti. Už to bylo nějaký čas, co jeho vojáci marně útočili na mohutné hradby. Pánové z Kosti neúnavně odráželi nové a nové útoky, až si jednooký velitel uvědomil, že silou nic nezmuže. Rozhodl se nechat posádku hradu vyhladovět a zaútočit, až půlka pomře a druhá bude tak zbědovaná, že se nezvedne na nohy, natož aby vzala do rukou zbraně. Husitské vojsko rozložilo tábor v údolí a zpřísnilo stráž. Číhali na kohokoli, kdo by se chtěl z hradu dostat ven. Pochmurný mrak zkázy se snesl nad Kost a veškerá hradní posádka se chtě nechtě dala na. Dny a týdny plynuly jako voda, až na Kosti zbyla jediná vepřová hlava a soudek vína. Už už se pán hradu chystal vystrojiti si předsmrtnou hostinu, když se v kuchyni vychytralý kuchař dostal nápad. Ještě toho večera se na Kosti konala velká slavnost. Posádka si dávala záležet, aby byl cinkot nenaplněných pohárů a řinčení prázdných talířů slyšet široko daleko. Žižkovo vojsko, jenž už bylo dlouhým obléháním znaveno, to nešlo na rozum. Poslední kapkou pro husity byla přes hradby vyhozená vepřová hlava a soudek vína. „Dejte si s námi.“ „Máme dost na celé měsíce!“ volali z hradu. Roztrpčené vojsko stanulo proti svému vůdci a jemu nezbylo, než hned ráno odtáhnout s nepořízenou. Když se slunko vyneslo nad obzor, mohli vyhladovělí strážci hradu pozorovat Žižkovy vojáky, skládající stany a vydávající se na ústupu. Povídá se, že velký husita nedokázal opustit hrad v pokoře. Aby ulevil svému hněvu, pravil: „Hrad je tvrdý jak kost, a ta patří jen psu!“ Tenkrát prý hrad dostal své jméno a jeho majiteli byla na památku posledního vepřového vsazena do erbu kančí hlava. Proč je to nesmysl?

Důkazů, že tento příběh nemá s historií nic moc společného, je několik. Zaprvé: husita Jan Žižka z Trocnova nikdy Kost nedobýval, protože ji přehlédl. Když táhl údolím, spatřil majestátné Trosky a vydal se hned tam. Ale ani ty se mu dobýt nepodařilo. Zadruhé: Kost má své jméno od nepaměti. Její první majitel Beneš z Vartemberka si nechával říkat Benesius di Costi. Přídomek jeho jména znamená něco jako „pevný, tvrdý, kamenný“ nebo „klenutý“. Ve 14. století se většina panských hrádků a tvrzí stavěla ze dřeva. Kost byla výjimkou a ve jméně jí to zůstalo. A nakonec; i kdyby to všechno náhodou byla pravda, proč by propána obyvatelé Kosti pojmenovávali hrad

podle slov nepřítele?! Mimochodem, Zajícové z Hazmburka, kterým Kost patřila v době, kdy Žižka táhnul Českým rájem, sice ve znaku měli kančí hlavy, avšak ty přejali od Buziců. S domnělým vepřovým pro husity to nemá nic společného.

Zdroj:

*Hrad Kost - O hradu Kost [online] [citováno 2009-12-07] Dostupné z URL
<<http://www.hrad-kost.cz/povesti-kost.php>>*

[illegible]

Text chorálu Ktož jsú boží bojovníci [online] 2009. [citováno 2009-12-06] Dostupné z URL<<http://www.husitstvi.cz/g21.php>>

Kdož jsú boží bojovníci

Ktož jsú boží bojovníci a zákona jeho prostež od boha pomoci a dúfajtež v něho že konečně vždýcky s ním zvítězíte

Kristusť vám za škody stojí stokrát víc slibuje pakli kdo proň život složí věčný míti bude blaze každému, ktož na pravdě sejde

Tent' pán velít se nebáti záhubcí tělesných velít' i život složiti pro lásku svých bližních Protož střelci, kopinici řádu rytířského sudličníci a cepníci lidu rozličného pomnětež všichni na pána štědrého!

Dávno Čechové říkali a přísloví měli, že podle dobrého pána dobrá jízda bývá

Neprátel se nelekejte na množství nehleďte pána svého v srdci mějte pro a s ním bojujte a před nepřáteli neutíkejte!

A s tím vesele křikněte řkúc: "Na ně, hr na ně!" Zbraň svou rukama chutnajte bůh náš pán, křikněte

Heslo všichni pamatujte kteréž vám vydáno svých hejtmanů pozorujte retuj druh druhého hlediž a drž se každý šiku svého!

Vy pakosti a drabanti na duše pomněte pro lakomství a loupeže životů netraťte a na kořistech se nezastavujte!

Zdroj:

Wikipedie, otevřená encyklopedie - *Ktož jsú boží bojovníci* [online] 2009. [citováno 2009-12-07] Dostupné z URL

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kto%C5%BE_js%C3%BA_bo%C5%BE%C3%AD_bojov%C3%ADci#Slova>